

TROLDSPJLET

Meddelelsesblad for Karin Michaëlis Selskabet. nr. 2. / 7. Nov. 2006.

Tilføjelse til adresselisten:

Angela Huemer har følgende adresse:

Barthelstrasse 62

50823 Köln

Germany

Tel: 0049 (0)221 949 9219 Mobil: 0049 (0)172 159 4188

Birgit S. Nielsen har følgende mail-adresse: b.s.nielsen@hotmail.com

Film: "Bibi. Ein Kind(erbuch) geht auf (Zeit)Reise", der er en dokumentarfilm af Angela Huemer kan lånes hos Henning Høeg Hansen. Filmer er i DVD-format og spiller lige knap en time.

Foredrag om Karin Michaëlis: Karen Margrethe Johansen holder foredrag om Karin Michaëlis, Tirsdag den 14. november 2006 kl. 19.00 på Sydhavnens Bibliotek, Wagnersvej 19, 2450 København SV. Gratis adgang.

Sære forbindelser: Den danske forfatter Hans Scherfig har åbenbart haft sine hidtil upåagtede forbindelser til Karin Michaëlis veninde Eugenie Schwarzwald. Det fremgår af Weekendavisens "Bøger" nr. 44 af 3.11.2006, hvori er omtalt en ny bog om Hans Scherfig: "Hans Scherfig som ung" af Frank Egholm Andersen.

Næste nummer: I næste nummer af "Troltspejlet" vil jeg forsøge at sammenfatte problemerne med at få oprettet en hjemmeside til selskabet samt at udrede en indledende plan for at skaffe midler til selskabets drift. Forventes at udkomme om ca. 10 dage. Samtidig får bestyrelsesmedlemmerne et "hvervebrev" til godkendelse.

Referat af møde i Karin Michaëlis selskabet den 15.10.2006 hos Henning Høeg Hansen.

Tilstede:

Birgit S. Nielsen, Vagn Steen, Poul Opstrup, Bente Clod, Henning Høeg Hansen og Solveig C. - Dupont

Indledning:

Poul gennemgik indkommen post - venlige imødekomende breve, korte hilsener og en længere korrespondance mellem Poul og Beverly Driver Eddy om hendes tilknytning til selskabet.

Han uddelte kopi af selskabets fundats.

Desuden gennemgik han den nuværende medlemsliste på 14 medlemmer, og fortalte at han var ved at oprette en girokonto i Arbejdernes Landsbank.

Endelig var der lidt om styrelsens medlemmer og deres personlige hæftelse, som bør udredes nærmere.

Fundatsen tager højde herfor, men efter Pouls mening er dette ikke nok.

Styrelsens konstituering:

Efter en dejlig middag konstituerede bestyrelsen sig med Bente som formand, Vagn som næstformand og Henning som kasserer. Desuden er Angela og Merete medlemmer af styrelsen. Birgit og jeg fik tilbud om at indgå i styrelsen som de to medlemmer, der omtales i § 6 stk. 2 frem til generalforsamlingen. Birgit tøvede indtil videre, mens jeg accepterede tilbudet.

Andre emner:

Mødedato for næste møde: 3. januar 2007. Mødested blev ikke besluttet.

Hovedopgaver frem til generalforsamlingen:

1. Formidle noget om selskabet.
2. Forberede generalforsamling.
3. Forberede styrelsens sammensætning.

Økonomi:

Medlemsskab koster 100 kr.

Styrelsen skal søge fonde om støtte til webmaster, til udgivelser og til udgifter i forbindelse med arrangementer. Men det kræver, at styrelsen har en plan for aktiviteter!

Andre ideer:

- Styrelsen bearbejder og udgiver Karin Michaëlis' 34 kronikker fra Politiken eller dele af dem som igangsættende foranstaltning for selskabet. Alle kronikkerne lægges på selskabets webside. Det kunne også virke som en samlende opgave for styrelsen, mente Henning..

- Webside: Henrik Pontoppidan selskabet har en flot side, der kan tjene os til inspiration.

- Årbog (Vagns idé).

- Udgivelse af Agnes Smedley-Karin Michaëlis korrespondance (Hennings forslag).

Det var et godt møde!

Referent: Solveig C. - Dupont. Hvalsø, den 17.10.2006

KARIN MICHAËLIS: DEN KÆLNE KILLING MED GARNNØGLET?

I ugerne efter det første bestyrelsesmøde i Karin Michaëlis Selskabet, var jeg ved et planlagt tilfælde i flere omgang i annekset til Helligåndskirken på Strøget i København. En kirkelig sidebygning, der på en måde er forladt af Gud, men altså lejlighedsvis overtages af gamle bøger med behov for nye ejere efter det hollandske auktionsprincip. Der var nu i øvrigt ingen bøger af Karin Michaëlis at finde i de mange rodekasser, men som sædvanlig ved sådanne lejligheder var der masser af værker af Sofus Michaëlis. Bogkasserne har aldrig ydet forfatterne retfærdighed!

Men jeg faldt jeg lige over et 6-bindsværk af den slags, der vist ikke udgives mere: "Bjørnstjerne Bjørnsons brevvæksling med danskere". Specielt de tre bind i seriens 2. række (I – III 1875 – 1910) og her igen bind III dækkende perioden 1901-1910 synes interessante i sammenhæng med Karin Michaëlis. I alt er der i dette bind optrykt 27 breve mellem ægtefællerne Michaëlis på den ene side og den norske gigant på Aulestad på den anden. Samtlige breve er optrykt efter denne lille indledning. Når de her gengives komplet, er det fordi andre herved – i selskabets formodede ånd – får dem stillet til rådighed. De kan naturligvis frit tages ud af nærværende dokument og anvendes i andre sammenhænge. Man kan blot slette mine fodnoter og kopiere dem ind i eget tekstbehandlingsprogram. Fodnoter er kun sat ind hvor det forekommer mig interessant. Den originale tekst indeholder ikke fodnoter.

Brevene har i uddrag været anvendt i andre sammenhænge – naturligvis først og fremmest i Beverley Driver Eddy, "Karin Michaëlis. Kaleidoskop des Herzens. Eine Biographie". Her sættes de ind i det biografiske forløb af forfatterens liv, og gengives derfor naturligvis ikke i deres fulde udstrækning.

Brevsamlingen er i øvrigt tydeligvis ikke komplet. Det er således oplagt, at der mangler det indledende brev fra KM til BB. Andre breve eller telegrammer må også antages at være forsvundet. Men samlingen giver os et billede af hvad man vidste om brevvækslingen i 1953, da den sidste del af brevsamlingen blev publiceret.

BB er født 8.12.1832 og er således 70 år gammel da han får det første brev fra KM. Det manglende indledende brev i samlingen, tager da også efter sammenhængen udgangspunkt i Bjørnsons netop overståede 70 års fødselsdag. KM er selv er på dette tidspunkt 31 år gammel.

Brevvækslingen er for mig at se vigtig til forståelse af den unge KM. Og den er på mange måder dybt afslørende for hendes (manglende?) kendskab til samtidens politiske og litterære temaer. Mest interessant er for mig at se brev nr. 583 hvori der omtales BB's foredrag i Randers om "Engifte og Mægegifte". Dette foredrag er et af BB's store indlæg i den "nordiske sædelighedsfejde". Og det forekommer ærlig talt noget ejendommeligt – hvis KM har forstået diskussionen – at humoren i sammenhængen ikke afspejler dette. Særligt da hun føler sig blandt de udvalgte til at tage handsken op i form af at ville skrive en roman svarende til Ellen Key's forventninger – hvilket i sammenhængen betyder at skrive en roman, der så at sige beviser monogamiets velsignelser og overensstemmelse med tidens udviklingsstade for mennesket. Jeg er faktisk ikke helt sikker på, at KM i denne sammenhæng ved hvad det er, hun har med at gøre. Ellen Key var hvad man godt i et nutidigt sprog kunne kalde "ægteskabelig holist", hvilket vil sige, at hun havde en forestilling om, at der ud af de turbulente år i slutningen af 1800-tallet ville komme en ny og gylden tid, hvor mennesket på bedre vilkår ville se hinanden som hele mennesker i ægteskabelig sammenhæng og *samtidig* i en altomfattende perspektivrig opfattelse af kønnene, samfundet og naturen, der ville skabe kærlighedsfyldte, monogame og varige ægteskaber. Især ville dette nye syn betyde, at manden ville være i stand til at se sin seksualitet i en helhedssammenhæng og således afstå fra kortsigtede begærmæssige gevinster. Ellen Key adskilte sig fra BB ved at være indstillet på at tillade meget unge ægteskaber, fordi kærligheden her er mest intens, men samtidig tillade skilsmisser i sager hvor man velinformeret indså, at forholdet ikke ville kunne holde. Noget forenklet har BB samme synspunkt, dog med den modifikation, at han mente ægteskaber skulle indgås når manden var 25 år og kvinden 21 år, men at det så var meningen, at forholdet skulle vare livet ud. Der er også en anden afgørende forskel mellem de to: Key argumenterer sin helhedsopfattelse ud fra specifikke overvejelser i en skandinavisk sammenhæng og er en slags tidlig velfærdsstatsutopist, mens BB er kommet frem til sine konklusioner ud fra nogle i samtiden almindelige amatørantropologiske overvejelser. Interesserede kan læse om de her nævnte opfattelser hos henholdsvis Bjørnson (artiklen findes flere steder på nettet) og hos Ellen Key, hvis hovedværk i denne sammenhæng er oversat til dansk: "Kærlighed og Ægteskab", Gyldendalske Boghandel, 1905.

Lad mig lige som et indskud bemærke, at BB ikke var nogen hjemmeføding på Aulestad. Han var i store dele af sit liv uden for Norge, og kom jævnligt til København, hvor hans forbindelser og hans forlægger altid med omhu sikrede sig, at han traf interessante kulturpersonligheder fra det danske parnas. Blandt disse har altså hverken været Karin eller Sophus Michaëlis. Da brevvækslingen begynder i 1903 har BB haft rigeligt med muligheder for at støde ind i ægteparret Michaëlis, men det er altså ikke sket af den ene eller den anden grund. Formodentlig fordi Bjørnsons daværende venner i Danmark ikke har fundet det interessant.

Måske er den unge Karin Michaëlis bare i denne sammenhæng trængt lidt op i en krog. Hun er så at sige vokset op samtidig med at sædelighedsfejden feg hen over det skandinaviske litterære parnas. Og i øvrigt var det jo ikke bare Bjørnson og Key der deltog i slaget. Henrik Ibsen, Brandes brødre og utallige andre

havde hver sin position. Sagen er vanskelig at udtrykke kort, men temaet, der i den offentlige debat går igen og igen, kan forsigtigt formuleres som: den sædelighed kvinder traditionelt udviser, bør udstrækkes til også at omfatte mænd. Kyskhed, afholdenhed, ægteskab, forlovelse og skilsmisse bør være fælles begreber for begge køn, bør opfattes symmetrisk kønnene imellem og behandles med samme moralske fordømmelse og efter en fælles skala, hvis overtrædelse finder sted. Altså slut med nydelige borgerlige hustruer, mens manden efter aftenkaffen sniger sig til skøgnernes kvarter. Dette var Bjørnsøns position.

Det der gør sædelighedsfejden vanskelig at forstå i sin helhed, set ud fra en nutidig synsvinkel, er muligvis at den ikke udelukkende var litterær – masser af synspunkterne i denne debat var af religiøs karakter og andre igen nærmest ovre i det lægevidenskabelige og biologiske.

Ovenstående er den meget korte – og muligvis urimelig korte - version af sædelighedsfejden. Og KM forfatterskab er på mange måder post-sædelighedsfejden. Fejdens krav om at der var idealer man skulle leve op til, har på en måde aldrig præget KM. Hun vælger i den tidlige del af sit forfatterskab at afsløre hykleriet, den ægteskabelige undertrykkelse, den ægteskabelig vold og kvindens manglende handlemuligheder med tilhørende hysteriske sideeffekter af den i samtiden på populære art. Vi er trods alt i en tid hvor sarte kvinder eksperimenterede med regelmæssige havbade til beroligelse af "nervesvækkelse" som følge af bylivets fremadskridende kaos.

Men KM prøver faktisk aldrig at sætte det ind i en sammenhæng, hvor der bygges utopiske eller bare dagligdags alternativer op. Karin Michaëlis er specialist i de sider af kvindelig psykologi der handler om overgangsriter og manglende tilpasning, men hun er på ingen måde en pædagogisk formidler af anvisninger til menneskehedens forbedring. Problemet er bare om hun selv ved det?

Her er det brevvekslingen med Bjørnsen som bliver interessant. Han kan jo ikke lide hendes bøger – jo han finder dem interessante, men ikke som eksempler til efterfølgelse eller som banebrydende litteratur. KM er en kvindelig forfatter – og han kan flirte med hende uden på nogen måde at frygte konsekvenserne, for han ved hende godt gift og er i øvrigt dækket af aldersforskellen og det berømte stabile forhold til hustruen Karoline. Bjørnsen er blevet den solide norske bondemand, der i overensstemmelse med tiden opfattelse bor på sin gård og passer sig og sine. Og Aulestad var ikke bare et stort hjem for et velstillet ikon af en forfatter, det var tillige en slags mønsterlandbrug til eksemplificering af den norske bondestands muligheder. Bjørnsen troede måske mere end noget andet på eksemplets magt, og det omfattede alt, hvad han rørte ved og beskæftigede sig med.

Karin Michaëlis kan på sin side hengive sig hæmningsløst til de værste ungpigeekskapader. Og det gør hun så. Og det er vel det forløbet af denne lille brevsamling viser: det næsten himmelstormende og stærkt følelseladede sprogbrug anvendt mellem en meget unge kvindelig forfatter og en aldrende nyslået Nobelpristager (BB fik Nobelprisen den 8. 12. 1903). Jeg kan ikke lige komme på andre litterære eksempler – det skulle da lige være de begejstrede følelsesmæssige udbrud mellem H.C. Andersen og en stribe af hans unge mandlige venner, således som dette er beskrevet i Jens Andersens store 2-bindsværk om Andersen, hvor der argumenteres godt for at vor seksualfixerede nutid lejlighedsvis kan have lidt svært ved at kapere fortidens omfattende svulstigheder.

Men brevvekslingen kan også læses som et stykke konkret ægteskabshistorie om ægteparret Michaëlis. Det er hende der tager initiativet til at kontakte Bjørnsen, det er hende der hæmningsløst promoverer sin ægtefælle, stille sig selv dårligt an både legemligt, mentalt og i henseende til sit forfatterskabs relative betydning. Det er i virkeligheden en forfærdende opvisning i hustruelig underdanighed. Mens ægtefællen Sofus Michaëlis skriver sig gennem det ene mere klassisk dannede manuskript efter det andet, og Bjørnsen gennem sine aktiviteter prøver at genrejse den norske nation til ædel død inden sin død, gennemløber Karin Michaëlis sine første mange bøger fra "Højt Spil" til "Tro som Guld". Modsætningen mellem hendes bøger og hendes breve kan dårligt være større: hvor brevene er flirtende, pjattede og undskyldende, er hendes samtidige bøger rene orgier af religiøst vanvid, ekstreme følelser, mord, udenomsægteskabelighed af alle arter og individuelle mentale svagheder til forklaring af den enkelte kvindes adfærd. Og der er en ting, Karin Michaëlis ikke er i denne periode: idealist! Hun er symbolsk sagt ikke det ringeste interesseret i "hvor Nora gik hen". Hun vil i stedet have Nora op på det litterære dissektionsbord for at vi i alle detaljer kan få splittet hende op i sære fornemmelser, månesyge, menstruationsuligevægt, opkastningsbehov, voldtægter, mishandlinger af utallige arter og sidst men ikke mindst en variant af "pige møder dreng" i form af "total uvidenhed møder hæmningsløst egoistisk begær". Det er en lang fortsat serie bøger om "kønnenes kamp" i

en variant hvor "kønnene" ikke kender hverken hinanden eller sig selv, og hvor "kamp" erstatter både venskabet, kærligheden og samtlige varianter af driften.

De sidste breve i serie er også første fase af afslutningen af ægteskabet mellem de to Michaëlis'er. Og den "usynlige ende" på brevvekslingen bliver at KM alene tager op til guldbrøllet på Aulestad (11.9.1908). Konklusionen er vel, at SM alligevel ikke på langt sigt havde noget at bruge KM's støtte til. I det mindste ikke som ægtefælle.

Jeg finder brevene betagende i deres helhed: det gør at jeg "næsten" tror at Karin Michaëlis har ret, når hun i alle mulige sammenhænge beskriver sit arbejde med at skrive bøgerne, som noget der foregår i en tranceagtig rus. Brevene i det mindste tyder på at der er overordentlig stor afstand mellem dagligdagen og hendes litterære verden. Måske er hun i virkeligheden vildt "freudiansk" uden i praksis at kende det mindste til Freud. Måske er hun netop så spontan og henrevet i sin skriveproces, at hun kun "virker" i denne sammenhæng.

I øvrigt slutter historien slet ikke her. Bjørnson dør den 26.4.1910 i Paris. Men han var i tidens stil blevet et nationalt og skandinavisk ikon, der fik en udsøgt behandling. Han havde således i den sidste tid sit eget team bestående af op til fire sygeplejersker, samt en omfattende stab af læger, husholdersker, sekretærer, familiemedlemmer og andre til sin disposition. Detaljerne er særdeles grundigt beskrevet i "Fra Bjørnsons sidste aar" af Nulle Finsen (Gyldendalske Boghandel, København og Kristiania, 1913). Af denne kilde fremgår det, at han i sin sidste tid i Paris lige får tid til i tankerne at sende KM det endelige budskab om, hvad hun så at sige bør gøre ved resten af sit liv, idet sekretæren tager noter om følgende (ovennævnte bog af Finsen side 40 – den i teksten omtalte bog af KM er "Tro som Guld" udkommet 23.09.1909):

Karin Michaëlis' nye Bog er kommet.

"Læs den Du og sig mig, hvad Du synes om den; men nu faar Du rigtig læse den fort og vel – ikke puge slik som Du plejer."

Og vi taler længe om "Troid". –

Som han elsker hendes varme, kloge Sind og Hjærte.

"jeg vilde gjerne skrive hende til. – Men jeg er bange, at jeg ikke naar det. – Lov mig, at Du vil si hende dette, om jeg ikke selv faar Kræfter dertil." -

Han sidder længe tavs og ser ud over Dalen; hans Tanker er langt borte. Pludselig vender han sig med et hastigt Kast af Hovedet om mod mig, og med et varmt og kærligt Blink i Øjet siger han:

"Sig hende, at hendes tanker kredser for meget om Forskjellen mellem mand og Kvinde, Forholdet mellem Mand og Kvinde.

Jeg forstaar hvorfor; det man ikke begriper, kredser ens tanker om. – Hun er blet skuffet i sin dybeste Indsats i Livet; derfor kan hun endnu ikke komme udenom dette Spørgsmaal.

Men hun maa kjæmpe sig ut derav – kaste sig over nye felter, da skaper hun nye og store Værdier; - hun med sin Fantasi, sin Poesi. Thi hun er den største af dem alle."

Og så kan vi jo alle begynde at overveje, hvad det egentlig er "den dybeste indsats i Livet" er for en størrelse.

Til venlig videre overvejelse og god fornøjelse,

H3

Christianshavn den 7.11.2006.

BREVE MELLEM BJØRNSTJERNE BJØRNSEN OG ÆGTEPARRET MICHAËLIS.

SCANNET OG KORREKTURLÆST AFSKRIFT FRA "BJØRNSTJERNE BJØRNSENS
BREVVEKSLING MED DANSKERE 1875-1910". BIND 3 DÆKKENDE PERIODEN 1901-
1910. GYLDENDAL 1953.

FORSYNET MED NØDTØRFTIGE NOTER AF HENNING HØEG HANSEN NOVEMBER
2006.

[Brev nr. 582. Til *Karin Michaëlis*].

Aulestad 2/1 1903.

Til fru Karin Michaëlis.

Ja, jeg går ut fra, at De er digteren Michaëlis' hustru? Er det galt, så må De skamme mig
ut for at jeg ikke vet bedre.

Hans epilog til fæsten i studentersamfundet har jeg ikke læst. Aviser kunde jeg i de dager
ikke læse, og et exemplar av den - som Ove Rode sendte, kom i hurlumhejen bort. Nogen
har vel syntes *for* godt om den.

Deres digt i "Nationaltidende"¹ har jeg læst et brudstykke av; men om det tør jeg sige, at
det er det varmeste, fineste, som i hele fæsten kom mig nær.

Det hadde den intensitet og uænnelige lydhørhed for de nænsomste, hudfineste ord, som
er Deres egenart. Jeg gad se Deres hænder og øjne!

Er De og hr. Michaëlis (som er en *ægte* digter!) gifte sammen, så må det da være et
vovsomt ægteskab! Jeg kan næsten ikke tænke mig det.

Men hvad han nu er, Deres man, eller Deres bror, hils ham fra mig med broderligt
håndslag.

Den måte, jeg vilde hilse *Dem* på, for å give min følelse helt uttryk, tør jeg slet ikke nævne.

Men må jeg få Deres sang? Og epilogen!

Deres ærbødige og taknemlige

Bjørnst. Bjørnson.

*

[Brev nr. 583. Fra *Karin Michaëlis*].

N. Søgade 41.4, [Kbh.] 5/1 1903.

¹ Det omtalte digt kan ses i KM's "Vidunderlige Verden", bind 2 ("Farlig Famlen") side 167-168. Samme sted kan i
øvrigt læses en lidt anden version af kontakten mellem BB og KM, end den der fremgår af nærværende brevsamling.

Kære Bjørnstjerne Bjørnson.

Det er vist ikke mange Morgener man vaagner til en saadan lykkelig Glæde, som jeg idag fik ind paa min Seng. At *De k a n* synes om mine arme bitte Verslinjer, at *De* har læst dem - - - det er en Mærkelighed og en Fryd. Aldrig havde jeg - før maaske, naar jeg var en gammel en, - faaet Mod til at sende Dem en Bog eller noget af mit. Men nu tør jeg, og nu gør jeg det engang, naar noget lykkes mig helt godt.

Se nu, skønt jeg aldrig har set Dem, har De ligesom været med mig og om mig i de unge Aar, og mangel Gang, naar jeg bar mig galt ad, har jeg tænkt: Hvad vilde han sige dertil, vilde han dømme, vilde han forsvare?

I Vinteren 87 eller 88 (jeg er født i 72) var De i min By Randers og holdt Foredrag om "Engifte og mangelgifte". Jeg maatte ikke høre det, for "det var vist ikke for unge Piger". Maaske var det ikke det, men jeg følte mig rasende forurettet, og samme Aften, ved et lille pudsigt Tilfælde, tog jeg imod det første Kys. Af Skam følte jeg mig helt "mangelgift".

Siden fik jeg det Billede, hvor De er sammen med Deres Hustru, og jeg tog det med paa min Vej som Lærerinde paa Herregaarde. Jeg var en lille dum Ting og vidste intet, og derfor gavnede det Billede mig en og anden Gang. -

Jo - jeg er "vovsomt" (*voldsomt* passer bedre) gift med Sophus Michaëlis. I hele 7 Aar og 3 Maaneder har vi været vistnok det allermest glade Par Børnefolk i København. Han er den udadtil fornemme, lidt prikne, frygtelig kloge Mand, i Hjemmet den værste Vildkat, der kun overflyves af mig. "Trolde" hedder jeg overalt, og ikke helt uden Grund. Vi passer vidunderlig daarligt - og derfor vidunderlig godt.

Ingen har saa dejlige (smaa) Stuer som vi, ingen Udsigt som vi, ingen. ...o. s. v.

Nytaarsnat til Klokken 2 læste han "Faust" for mig, saa uvidende er jeg!

Mine Øjne. Ak havde De ikke nævnet dem. Jeg skeler paa det ene, eller "kigger vindt" med det, i Blæst ser det skrækkeligt ud. Og mine Hænder!

Netop det stygge slaar De ned paa. Smaa, stærke dygtige Hænder har jeg - de spiller pænt, de syr pænt, de laver hel pæn Mad, de sætter Blomster pænt i Vand, men pæne - det er de ikke.

Men har ikke *De* skrevet "Mors Hænder" - saa ved ogsaa De, at det ikke kommer an paa hvide, spidse Fingre.

Jeg er nu ikke Mor - et stort Held for - - - Børnene.

Hermed baade Epilog og et lille Digt til Dagen fra min Mand, og mit beskedne Vers. Fru Rigmor Bendix (Redaktøren af Kvindernes Blad) bad mig skrive et Digt til Dem. Jeg sagde nej, jeg skriver kun Vers til Bordskuffen. Hun sagde, at jeg skulde.

Saa skulde jeg altsaa. Havde det været Prosa, da vilde Ordene have strømmet meget hurtigere end Tanken - det gør de nu desværre ofte hos mig. Men Vers med Rim - og der var kun tre Timer til min Raadighed. Saa maatte jeg blot lukke Hjertet op og lade Linjerne rinde paa deres egen brudte Vis.

Alt det, der hedder Kunst og Form mangler jeg som Menneske og som - Kunstner.

Og derfor, derfor alle mine Tak, at De saa gennem Fejlene ind til Følels[es]vældet. Det, tror jeg, er endnu uplumret.

De skulde vide, hvad De har været for mig, og hvad De er.

Til sidst en Bøn. Jeg *beder* Dem, naar De nu har læst Epilogen, skriv da - naar De har Tid - et Brev ned til Vennen min. De kan jo ikke andet end holde af det, og hvis han ikke faar ogsaa et varmt Ord, vil jeg bedrøves og synes, De forfordeler ham. Han er rigtig Digter, og han er en Natur saa fin og kær, som man sjældent møder paa.

Maatte jeg maaske ikke have skrevet saadan løs? Saa tilgiv det. Jeg kunde mageligt have skrevet trehundrede Sider til Dem, men de sidste var bleven fulde af Klatter, for min Finger bliver blaa af Blækket.

Farvel. Jeg synes, der maa være saa koldt i Norge. Farvel og Tak.

Deres

Karin Michaëlis.

*

[Brev nr. 585. Til *Sophus Michaëlis*].

Aulestad 8/1 1903.

Kære Sophus Michaëlis,

så har jeg ænnelig læst Deres epilog, som Deres søte lille frue var så venlig å sende mig. (Ove Rode hadde gjort det; men den kom bort i hurlumhejen).

Jeg finner den så vakker og så værdig. Jeg takker Dem av alt mit hjærte. Jeg ante ikke, at de yngre digtere holdt av mig. Jeg kunde mæle adskilligt om det kapitel, som jeg holder tilbake.

Nej, for en vovsom hustru, De har! Tænk, hun later som hun ikke skjønner, hvad jeg mener, når jeg siger, at jeg gad se hennes øjne og hænder! Hun tør tale om det kapitel som til en commis voyageur! Det, jeg mener, forstår den skalk udmærket.

Men jeg kan jo kjænne gjænnem brevet som gjænnem en hanske, hvad hun er for et forkjælet lille menneske. Og hvad I to (og eders vænner) har opdraget for en jargon

sammen. I løfter henne op i den som i en gyng. Og der sitter hun og gynger og viser sine ben.

Jeg længes så æfter dere begge to. Vi måtte kunne bli gode venner. Og jeg er - uten å vite av det - blet så gammel, at det har hast.

Dersom I ikke kan komme herhen (hvor min hustru og jeg skulde kjæle for dere!) - så må I ænnelig passe på, når vi, som jeg håper, til høsten er på gjænnemreise.

Eders innerlig taknemlige

Bjørnst. Bjørnson.

*

[Brev nr. 588. Til *Sophus Michaëlis*].

Aulestad 23/I 1903.

Kjære Michaëlis,

av en norsk amerikansk avis så jeg, at De ved fæsten i studentersamfunnet hadde skrevet nok et digt til mig. Når jeg nu takket Dem for epilogen og ikke for det, så må De vite, at det alene kom av, at jeg intet visste om det. I de frygtelige dager læste jeg ikke blade, og en bunt sange, eller hvad det var, som Ove Rode sendte mig, kom bort.

Jeg hadde ingen forestilling om Deres godhed for mig. Jeg har altid holdt av Deres digte, fordi de er ægte, kraftige, fornemme; men jeg var helt uvidende om, at De ved lejlighed også kunde kaste en guirlande omkring mig.

Jeg bér Dem hilse Deres hustru. Jeg fik et så yndigt billede av henne i hennes lille brev. Men at hun kan være så grusom som i "Lillemor"! Jeg årker knap nok læse. Det er ypperlig gjort! Jeg vilde ønske, jeg bodde nærmere og kunde hjælpe dere med å forkjæle henne.

Deres

Bjørnst. Bjørnson.

*

[Brev nr. 589. Fra *Sophus Michaëlis*].

Kbh. 27/1 1903.

Kære Bjørnstjerne Bjørnson.

De lønner kongeligt: For to Festvers faar jeg hele to Breve, og Breve, der er Dem selv op ad Dage. Jeg havde ikke turdet drømme derom. Hvor meget jeg holder af Dem, kan jeg

slet ikke sige Dem. Der er to Normænd, jeg *elsker*: Dem og Johan Svendsen. Den sidste er jeg saa lykkelig at kende personlig, og vi har talt om vore Følelser for Dem - de var lige stærke. *Dem* kender jeg ogsaa personlig, om end paa Afstand. Ingen "Fortæller" har betaget mig som De. Jeg husker, hvor jeg skjalv under den vældige Fantasi, hvormed De fyldte Koncertpalæets store Sal med Synerne fra *Légende des siècles*². Jeg skrev den Gang i et Blad ud af mit Hjertes Begejstring, og hver Gang, jeg siden har skrevet om Deres Værker - de to sidste Skuespil og de samlede Værker - har jeg gjort det med samme Varme. Men min Kærlighed til Dem gaar langt længer tilbage - jeg har indsuget den med Modermælken, tror jeg, i hvert Fald har jeg taget den i Arv fra H. C. Andersen, der er mit Bysbarn, og i hvis "Mit Livs Eventyr" jeg første Gang som lillebitte Purk læste Deres Navn.

Men hvor skulde *De* kende denne min Kærlighed, før jeg nu endelig fik erklæret mig direkte. At jeg ikke for længst sendte Dem nogen af mine Bøger, var kun af Frygt for at være paatrængende. Men nu er jeg glad over ogsaa at have ydet mit lille Bidrag til, at De kan føle, hvor den bedste danske Ungdom beundrer og elsker Dem. De har som ingen anden Nutidsdigter givet os Værdier at leve paa, styrket vor Sandheds- og Skønhedsglæde. "Over Evne" og Tora Parsberg er større og ædlere og mere løftende end noget af det, vi selv har frembragt.

Nu har jeg kun at sige Tak fra mig og min lille Vidunderhustru, som De har gjort saa overvættets lykkelig ved Deres Breve. Hun maa hele Tiden have dem hos sig, nu hun ligger syg. De gør hende mindst nogle Dage hurtigere rask. Jeg har aldrig før kunnet formaa hende til at rejse med til Norge, hvorefter jeg altid har længtes. Nu *vil* hun, ene og alene fordi *De* har skrevet til hende og indbudt hende.

Med hjertelig Hilsen

Deres taknemlige

Sophus Michaëlis.

*

[Brev nr. 590. Fra Karin Michaëlis].

Kliniken Hauserplads 32, [Kbh. Jan. 1903].

Min kære, kære Hr. Bjørnson!

Da jeg inat for anden gang havde faaet Morfin, begyndte Tankerne at svømme omkring som smaa Guld fisk i et Glas. Det var et Brev til Dem, de svømmede sammen, og det var kønt og kærligt, men da det blev Dag, var Glasset tomt og Fiskene døde.

² BB lavede en bearbejdet version af det nævnte værk af Victor Hugo og brugte det til oplæsning sammen med datteren Bergljot Ibsen. Herefter udgivet posthumt i 1911 på Gyldendal.

Ja, her ligger jeg nu - i det dejligste Væld af Blomster - men jeg ligger og har det slet ikke godt. Og Lægen tør ikke kloroformere, før Smerterne gaar bort, og de gaar ikke, før man ved, hvad jeg fejler.

Underlivsbetændelse og saa maaske en forestaaende Operation. Naturligvis gik jeg forsent til Læge - Dagene var dog for dejlige til at spildes paa Sygdom.

Pladask, - alle mine Planer. Det "lille forkjælede Menneske" havde endda haabet paa engang mod Foraaret at gæste Norge for ved samme Lejlighed at hilse paa to, som bor paa Aulestad.

Saa tænkte jeg paa, at hvis det nu var min Tur til at sige Farvel (Operationen vilde dreje sig om Livet) saa var det ligesom for tidligt. Og naar jeg ligger i Smerte, maa jeg arbejde, og naar jeg ligger i Døs, maa jeg græde. Det er dumt, for det hjælper ikke. Og maaske gaar det hele kun godt.

Jeg vilde engang gerne tale med Dem om Tora i "Det flager -". Jeg synes, hun er, desværre, Typen, som den voxer op i alle Provindsbyer og i alle smaa Forhold. Usikkerhed er en Lidelse, der absolut piner mere end en Pukkel, for Puklen kan man halvvejs skjule, Usikkerheden aldrig.

Mange, mange Tak for Brevet til Tao (saadan kalder jeg ham). Tænk, at De saadan kan kigge gennem Mennesker, det kan jeg slet ikke. Jeg kan kun lave og lyve om dem, men *det gør jeg ogsaa fra Tanken staar op, til den gaar i Seng.*

Jeg vilde gerne være halvfjers Aar og bo inde i en Skov med min Mand, og hver Søndag skulde Vennerne komme ud i Skoven, men til daglig vilde vi sidde ganske stille og tale om gamle Dage. Det elsker jeg allerede nu. Men mine "gamle Dage", det er min Bedstemors Barndom i Ribe. Ribe er kun gammel og med Enge og Vandløb og Møller - saa dejlig, jeg saa den 2 Dage engang, at jeg altid faar Hjemvé efter den.

Saadan kan Jorden binde eller drage. Og det vist, fordi Bedstemor længtes efter sin By i 64 Aar, og Mor fødtes med Længslen, og jeg med.

Dennegang vil jeg rigtignok ikke bede om Svar. Der er heller ikke et eneste Spørgsmaal, men jeg havde blot en tindrende Lyst til at sende Dem et Par Linjer. Skulde Skæbnen være god, og vi mødes, kunde det være, at jeg ganske stille lagde mine Arme om Halsen paa Dem og sagde: Tak. Og det maatte jeg nok godt for Deres Hustru. Men snarest burde jeg ikke. De skulde vide, hvor Tao er god imod mig, og alle andre ogsaa.

Nu begynder det at gøre saa av, at jeg ligger og stamper. Vil De og Deres Hustru tage alle de Hilsener, som hermed sendes - ja saa maa De gøre god Plads.

Jeg tænker paa Dem, som om vi kendte hinanden uendelig godt.

Deres

Karin Michaëlis.

Adressen kom over ved en Tankeløshed, *ikke* som Opfordring til Svar. Send blot Tanker, jeg skal nok fornemme dem.

Men hvis der skulde tilfældigt være et Billede fra den seneste Tid, da ved jeg nok en, der vilde blive saa glad derfor!

*

[Brev nr. 591. Til *Karin Michaëlis*].

p.t. Westend hôtél, Kristiania [30/1 1903].

Min kjære, lille væn,

jeg blev så bevæget ved Deres brev igår morges. Det lignet øjnene på en halvskudt fugl. De ligger der med angst. Og at De midt i den også tænker på mig, ja, min rørelse blev ikke mindre ved det. Å, kommer De Dem rask nok, så ty op til os!

Nej, som De er blet mig kjær på det digt og de to brev - og på Deres mans fulltonende brev fra idagmorges!

Jeg er her som en jaget droskehæst, den ene tar mig, den andre vænter og tar mig så, jeg får knap spise ifred. Derfor kunde jeg ikke svare Dem igår og kan det knap nok idag.

Så langt kom jeg. Så blev jeg hæntet; jeg skulde være tilstede ved en nok så vigtig avgjørelse. Så har en man sat her bakæfter (politik). Og nu, to timer æfter begyndelsen, er jeg ikke så helt tilstede længer på hospitalet hos min kjære lille væn, - som alle gode ånder må omringe og bære og give smærtefri søvn og lyse timer imellem søvn-stunneme! Min kjære, søte fugl med de høje toner og angst - løft i Dem selv av alle Deres kræfter mot liv og vænner! Tag i av al Deres skønne store livs-længsel! Derpå beror meget. - Jeg kan ikke sitte længer hos Dem desværre, Jeg kysser Deres kunstnerhånd og hilser Deres man, som kommer å ta stolen æfter mig.

Deres

Bjørnst. Bjørnson.

Min hustru siger over min skulder: Velkomne! I Norge er deiligst om vinteren.

*

[Brev nr. 592. Fra *Karin Michaëlis*].

[Kbh. Febr. 1903].

Min rige, stærke Ven.

Om min Dokter vidste, hvem det er, som puster al Ubændighedens Kraft i mig - han vilde da kalde mig en Utaknemlig. For *han* er ogsaa over al Maade god imod mig,

Men *det* Billede, og saa *det* Brev og saa igen *det* Billede - jo, jeg skal have noget "styrkende" siger han, for min Puls er for langsom. Men netop det styrkende kommer til mig fra Norge, fra den kære Ven, som jeg ikke har set, og som jeg dog ligger og taler og taler med i de lange, stille Nætter.

Kunde jeg sige Dem en Tak! Men jeg ved da det, at Følelser og Tanker, naar de er varme, nok kan rejse afsted paa egen Haand - og derfor tror jeg, at nogle maa have naaet til Dem, medens *De* sov, efter store anstrengende Dage.

Nu er ellers jeg over det værste, Operationen er forbi og godt forbi, uden den slemme Følge, som "maaske"et stod rede med. Nu har der kun været Smerte og Morfin og Stilhed - ingen Venner, ingen Blomster. Kun (et rart kun) min Mand. Men det er saadan, at der gives Mennesker, som ikke forstaar at gøre Sygebesøg - det gør Tao ikke, trods al Kærligheds Ømhed. Han vil underholde mig, og jeg vil - noget mere og noget mindre. Men han har ogsaa aldrig været syg.

Derimod har jeg en 20aarig Bror³, der kan liste ind og tage mig om en af Fingrene og kysse den og liste af igen - *han* forstaar det.

Jeg længes, længes, længes efter at blive den, jeg var og ikke ligge plat paa Ryggen og spise Febervelling - uden at have Feber. Jeg har saadan en Puls og saadan et Hjerte, at jeg ikke kan faa Feber.

- Inde i mig mylrer og skummer det. Spørgsmaal, paa Spørgsmaal til *Dem*. Jeg synes, De maa kunne klare alt det her i Verden, som er svært. For mig Lykkepige er der kun lidt, der er svært, men for de andre, de mange mange andre.

Fornam De hvordan jeg tog om Deres Haand forleden og sagde: Bliv, bliv -

Men De maatte afsted; det maatte De jo.

Det er, som om jeg i mange, mange Aar har gaaet ganske stille henad en lang og jævn Vej og vidst, at til Slut maatte jeg træffe Dem. For paa Vejen saa jeg meget og hørte jeg meget, jeg ikke selv forstod. Men om Tao vil jeg sige igen, at han er saa ren og fin i sin Tankegang som det indre af en Blomst, og det, jeg før skrev, var ikke en Anke, men kun en Forskel mellem vore Temperamenter.

[...]

Min dyrebare Ven - jeg kan ikke lade være at skrive, selvom jeg plukker Tid fra Dem derved. Men De er saa gavmild, og derfor tør jeg gøre det.

³ Allan. Født 22.2.1982.

I de Timer, som var slemme at slippe forbi, gav jeg mig den Mixtur, der dulmede: Jeg laa og udmalte mig et Besøg i Norge og et Besøg paa Aulestad. Men som Tiden gaar mod Bedring, synes jeg, det var kun Feberdrøm. Men det *maa det ikke* have været.

Det Billede, som kom først, det var den Bjørnstjerne Bjørnson, som jeg nok vilde være skamfuld over saadan at skrive løs til, men den *ny* Bj. Bj. der kom iaften, det var jo ham, jeg kendte fra natlige Samtaler. Vil De nu hilse Deres Hustru saa meget fra mig, og takke hende for Velkomsten.

Gerne gav jeg mig paa Vej endnu i denne, blide Nat - jeg er ellers saa bange for Blæst og Vand.

Her er mine to Hænder - her er jeg selv –

Deres

Karin M.

*

[Brev nr. 594. Til *Karin Michaëlis*].

Aulestad 28/3 1903.

Kjære min væn,

da Deres portræt kom, måtte jeg in til Kristiania på politikens vægne. Jeg så neppe på det. Nå står det her igjen.

Aldrig før har en så silkeblød, tæthåret pus av angora-racen sat sine poter på mit bord!

Når kan vi få stryge og kjæle den pus hos os. Har De aldrig været i Norge? På første station, Kristiania, må Deres ejer mælde sig hos Bjørn og Ejnar, mine sønner. I skal finne lune rum der. Og sofa-hjørner med puder.

Nu holder sneen på å rinne ned ad fjældene som vand. De skulde se og høre det! Før fatter De ikke Nordmændene.

Med mine aller[ær]bødigste hilsener til ejeren av en sådan sjeldenhet - er jeg Deres længselsfulle væn

Bjørnst. Bjørnson.

*

[Brev nr. 595. Fra *Karin Michaëlis*].

[Kbh. efter 28/3 1903].

Kære, kære, store (og meget mere) Mand!

Hvad der skeer, er det, at Angorakatten, som ikke har det bitterste indre Lighed med det fine snedige Dyr, i Følge med sin Ejer kommer til Norge, til Aulestad, til Bjørnstjerne Bjørnson!

Det gør den!

Engang i Mai Maaned, hvis det passer! Sig saa, at ikke Mai Maaned er den dejligste af Aarets tolv. —

Nogen har fortalt mig, *hvor* herligt der er at være hos Bjørnstjerne Bjørnson og hans Hustru.

Der er ikke længe til Maj, og fra Mai ikke længe til Rejsen - - - nej, Hjertet bliver saa stort, bare jeg tænker derpaa.

Vi skal til Syden, til Italien, Spanien, Grækenland og maaske lidt oveni Afrika til Efteraaret, men det glæder jeg mig ikke til. Der føler jeg mig fremmed, og forgaar af Hjemvé

Men Aulestad - jeg spekulerer over, hvordan mon Stuerne ser ud, om der er store Loffer og Lader, som jeg nemlig elsker, om der er en stor Have, og saa spekulerer jeg utroligt over, hvordan Deres Stemme er næved, hvordan Deres Hustru ser ud, om hun vil kunne lide mig o. s. v.

For Manden min, Tao, han er jo saa blid og saa fin og saa dæmpet, at alle synes om ham, men for at komme til det dejligste i ham, skal man dog sprænge mange smaa Skaller. Det tror jeg, De gør med det første Smil.

I næste Uge kommer et Bind Fortællinger⁴ af mig - jeg kan desværre ikke vænne mig til at skrive langsomt! Men de er lavet saadan uden nogensomhelst Kunst, enten overdrevent sentimentale eller overdrevent kaade - jeg tør skam ikke sende dem til mit Hjertes Digter, jeg tør ikke.

Men har han ikke læst "Barnet", som trods en syndig Hoben Fejl, er saa rørende og naturlig, kommer den engang spaserende, og naar jeg kommer, fortæller jeg *Bogens* Historie.

Nej --- vi maa tage Natten til Hjælp, om alt skal blive talt ud og talt igennem, hvad jeg har paa Sinde.

For Brevet min kærligste Tak. I en Mappe saa vidunderlig, æventyrlig smuk som ingen anden Mappe (jeg skal tage den med) ligger et Digt fra Tao og saa Mors Billede og saa Brevene fra - - - - !

⁴ Foråret 1903. "Hellig Enfold".

Vil De nu fortælle Deres Hustru fra mig, at hvis vi maa komme paa et bittelille Besøg, skal jeg gøre mig Umag for at være baade artig og sød og god.

Men jeg ved ikke rigtig, om vi tør hilse paa Sønnerne i Christiania - de aner maaske slet ikke, hvem de Michaëlis'er er! Bjørn har jeg nu hørt læse op, han er vist en stor "Skøjer", som det hedder paa norsk. Og jeg gætter, at han er saa hidsig at han knækker Stoleben - det er min Tao en lille sjælden Gang, og det fryder mig. For jeg kan ikke blive hidsig - jeg kan bare græde, naar noget gaar mig nær.

Idag har det været en Snestorm, saa Huset næsten sejlede, og de stakkels Svaner i Søen (vi bor jo ved Søerne) har set helt bekymrede ud. Tag dette lille Sladrebrev fra en Gavstrik af allerværste Art. Hun er mægtig ukultiveret, men *kan* godt have lidt *Pli* paa sig engang imellem.

De kender Fru Betty Nansen - overfor hende bliver jeg f. Ex. altid flov. Hun har det *selvfølgelig* i sin Optræden, som jeg aldrig faar. Ikke om jeg saa kom paa Opdragelsesanstalt i tyve Aar. I det daglige Liv er jeg ikke saa selvoptaget, som det vist ser ud til i dette Brev. Tro det. Tværtimod omtrent. Men jeg er saa lidt pæn, saa uhyre lidt pæn. Farvel. Paa Gensyn. – *Paa Gensyn!*

Karin Trold Michaëlis.

*

[Brev nr. 600. Fra Karin Michaëlis].

N. Søgade 41, Kbh. 9/5 1903.

Min Bjørnstjerne Bjørnson, som er min Ven!

Ja - nu lakker det ad de Tider, da to smaa glade Mennesker hver med sin lille Vadsæk gaar til Banegaarden og ruller op til Norges Land. Det lakker dejligt henad den Tid. Imorgen om 10 Dage, d. v. s. den 20ende Mai, skal det ske.

Tak og igen Tak for Brevene og de kærlige Oplysninger, som vi nok skal agte paa til mindste Tøddel. 17 Mai kan vi desværre ikke faa med, da min Tao har travlt i de nærmeste Dage. Da den lille Dame aldeles ikke taaler Vand, maa vi indover Sverrig, istedet for den lige Vej. Saa i Kristiania bliver vi i nogle faa Dage, fordi Tao saa gerne vil se Komedie i Norge, og jeg vil gerne se Holmenkollen og Karl Johan og alt der.

Og saa det bedste elsked jeg altid at gemme tilsidst. Som Barn pillede jeg Sukkeret af Kagerne og gemte under min Hovedpude, bare gemte og gemte, for at *have det*. Ogsaa nu kunde jeg vente med en Glæde i det Uendelige. Men det er nok ikke det, der er Hensigten denne Gang!

Naar vi sidder vel i Kristiania, skikker vi igen et lila Brev til Aulestad for at melde vort Komme, og skulde det - Tilfældet raader jo for alt - skulde det ske, der kom noget i Vejen paa Aulestad, faar vi nok [Besked], enten hertil eller til "National."

Men hvis De nu og Deres Hustru bliver skuffet over os, saa gaar jeg hen i en Krog og græder og gaar min Vej lige med det samme.

De skulde vide, hvor forlegen jeg kan være - og hvor balstyrisk kaad. Men der er to Øjne, som jeg frygter og elsker, og som vist ser helt, helt igennem baade Løjer og Alvor - de Øjne beder jeg til, maa se ned til mit Hjerte. Der er aabne, lune Rum.

Hvis jeg nu ti Gange i Træk skrev: Kære Bjørnstjerne Bjørnson, vilde De le, og tro jeg var saadan en lille Gaasepige, af dem, De kender i Tusindtal.

Jeg gør det altsaa ikke - men jeg har Lyst dertil. Tyve Gange om Dagen siger Tao til mig: "Troid, du vrøvler! " Og *det* gør jeg!

Til to elskelige Mennesker sendes en flyvende Sværm af Hilsener netop fra

Tao og Troid - som vi hedder *her*.

*

[Brev nr. 601. Til *Karin og Sophus Michaëlis*].

p. t. Westminster hôtél, Kristiania [efter 9/5 1903].

Kjære vore vænner,

vi er her på kort besøk. Nej, I *må* prøve å komme straks; for i slutten av maj må jeg atter herin til Nobelkomitéen og rejser så videre til Bergen.

Ænten det, eller vænte til de siste dager av juni eller første av juli. Men da er her intet teater. Også teatrets personale rejser herfra til Stockholm.

[*Resten mangler*]

*

[Brev nr. 608. Fra *Sophus Michaëlis*].

Randers 20/8 1903.

Kære Bjørnstjerne Bjørnson.

Hvor fattigt er det lille Ord Tak imod den rige Følelse af Lykke, Styrke og Skønhed, Navnet Aulestad nu rummer for mig. Alle Indtrykkene af Dem og Deres dejlige Hjem bliver ved at synge og lyse inden i mig. Der har ikke været en Dag siden sidst, hvor jeg ikke har hørt Deres Stemme og ikke set det altsammen igen med lukte Øjne. Kære store og elskede Mester, hvor har De dog lært mig et Solhjerte at kende! Hvor lidet havde jeg, før jeg traf Dem, turdet tro, at der - ikke i Digtingens, men i Virkelighedens Verden - kunde leve

noget saa stærkt, fuldbaarent helt og hedt menneskeligt. Der er gaaet en Menneskelighedens Sol op for mig i Dem. Det er en Lykke, en Styrke blot at vide, De er til. Fra en Skeptiker har De gjort mig til en Troende. Thi nu véd jeg, hvad Menneskekærlighed er, og at den ikke blot lever paa Papiret. Livet er en evig Lue. Nu har jeg set, hvor højt de evige Flammer kan blusse i et Menneske, og hvor den store Digter tager sine lønligste Kræfter fra. Deres Væsen er Inderlighed, men De er en Kæmpe i Deres Inderlighed. Der gaar stærkere Strømme fra Dem end fra nogen anden. De *slutter* usynlige Strømme, og ingen véd, hvor langt de gaar. De har et evigt Liv i dem.

Nu véd jeg, at jeg vil elske Dem til min sidste Stund.

Deres inderligt taknemlige

Sophus Michaëlis.

De kan tro, Bjørn og hans Hustru var gode og prægtige imod os i Kristiania.

Jeg bragte Hilsen fra Dem til Gustav Vigeland, saa Abel-Monumentet og skriver om det i "Kunst".

*

[Brev nr. 609. Fra Karin Michaëlis].

Randers [ultimo Aug. 1903].

Kære Bjørnstjerne Bjørnson.

For hvert eneste Smil, for hvert eneste Ord - de lyse Smil, de stærke Ord - min Tak. *Min* lille, stilfærdige Tak.

Det ved De ikke, men det ved jeg, at Opholdet paa Aulestad betød noget *for Livet*. De lærte mig, gennem smaa Spørgsmaal, gennem Raad, gennem Løfter, De tog, at se indad og nedad i mit Væsen og i mine Evner. Og jeg tror, og jeg haaber at Fremtiden ikke gør til Skamme, hvad denne Sommer spaaede mig.

Maa jeg have Lov til at sige Dem noget, der er saa intimt, at jeg kun siger det nu paa Afstand: Tao sagde engang deroppe til mig, at De var det største *Menneske*, han nogensinde havde mødt. Jeg gav ham Ret, og jeg tænkte over Grunden. Jeg ved den nu: Det er fordi De i Deres Syn, i Deres Vilje, i Deres Væsen er helt ægte, er helt, helt uden Bagtanke, og saa, fordi De i Deres Hjerte har Plads for hvert eneste Menneske, retfærdig Plads.

Jeg har - i min Tid - lidt saa uendelig, fordi jeg holdt formeget af Mennesker, og jeg har prøvet (!) at lade være. Gennem *Dem* har jeg lært, at det er det bedste, det eneste, der giver Livet Værd.

Til Aulestad kom jeg med Tusind Spørgsmaal med saa uendelig meget, der skulde siges til Dem, til Dem alene. Det blev ikke sagt, og det var heller ingen Nytte til. Jeg følte mig som en lille, tosset Pige, der sagde endnu flere Dumheder, end hun begik - og saa af Frygt blev jeg ganske dum.

Men De *ser* jo helt ind. Og De saa altsaa, at inde i mit Hjerte, der sad to *lige*, klare Øjne, som mødtes med Deres og forstod.

Kommer den Dag, da min store Bog bliver moden og færdig, da har jeg Dem at takke derfor, og da er Bogen *Deres*.

Men - saa uendelig rigt, det end er for mig at føle, hvorledes De giver mig "Ild under Vinge", og hvorledes De hjælper mig opad, saa ved jeg dog, at det er kun en Brøkdal mod det, som *Menneskene*, i al Almindelighed sagt *Menneskene*, skylder Dem.

At komme med en Forventning, der er spændt til en bristefærdig Højde, at se denne Forventning overgaaet - det er sket for os i denne Sommer. Og det er en jublende Tak, som Tao og jeg sender Dem. For os bægge var Opholdet som Tiden i det forjættede Land - blegt bliver alt bagefter, men Mindet straalere, bliver ved at straalere.

Jeg havde Lyst at plante hele Skrænten udenom Aulestad fuld af dybe, blaa Stedmodersblomster - de mest levende af alle Blomster i Verden - og hvergang De saa ned, maatte De mindes en lille meget styg og kejtet men meget levende og meget varm Pige, som *ikke vil* glemmes.

Bjørn var mageløs mod os i Kristiania, vi havde en herlig Dag paa Voksenkollen. Han er kær, han Bjørn.

Vi har flakket lige til nu, derfor har det varet saa sært længe, inden vi skrev.

Tao kan skrive de "vakreste" og skønneste Breve, der er til - og jeg tror, han har skrevet saadan et til Dem. Jeg vil kun føje til.

Tak for alt. For *alt*.

Deres lille

Karin Michaëlis.

Og Tak for *Gjøvik!*⁵

*

[Brev nr. 637. Til *Karin Michaëlis*].

Via Gregoriana 38, Roma 3/12 1904.

⁵ NB! Der er ikke tale om et værk, men om en geografisk lokalitet i Norge.

Min kjære, ælskelige vän,

jeg har fått så mange skjænd for Deres skyll av Karoline. Jeg har jo *ænda* ikke takket Dem for "Gyda". Nej, jeg har ikke det. Når jeg skal arbejde for mig selv og gå min tur og læse mit kvantum, så blir der bare tid til de forbandede *nødvendige* brev. Og intet i sammenhæng med begrebet Karin er nødvendigt; for det er bare kjært. Det er nætop til det kjære jeg ikke når frem. Ikke bare når det gjælder Dem. Dennegang skriver jeg med lys bare for ænnelig engang å gjøre det, som er kjært.

Jeg vil begynne med å si: ikke mere Gyda! Hun er dejlig, hun er enestående poetisk; men ikke mere Gyda. Ikke mere mennesker, som bare er blomster. Når jeg har sagt det, så vil jeg samtidig si, at den bog er godt bygget, klart tænkt; den bider sig i halen som et ormarmbånd. Og den er aldeles, aldeles uforglæmmelig. Mere vil jeg ikke si om Gyda, før vi atter sitter sammen, vi to, jeg vet ikke hvor; helst på Aulestad.

Selv skriver jeg på en fortælling og erfarer til min forbauselse, at det er sværere æn å skrive et skuespil. Meget kostbarere, meget, meget mere tidsslukende. Med kostbarere mener jeg det forskrækkelige emneslug; en kan aldrig stoppe den full nok. Og med tidsslukende mener jeg al den skildring, som skal til, det milieuskiye og opfinnelseme, som er deres forutsætning. Nu ja, tålmod! Jeg kommer vel over det.

Men her i Rom er det eneste sted, som det er værdt å leve, når man hver dag vil gå ny og utsovet til sit skrivebord, ha klar luft over sig og Peterskupelen og Janicolo å se på. Hvorfor er I ikke her?

Vi har det godt, kun at Karoline har mave-historier å ta ærbødigt hensyn til. Jeg intet. Jeg jubilerer invænderig, bare verden er en liten smule æfter mit hode. Og bander den tusen mil fra mig, når den er skidt. Jeg kjæmmer mig så frisk.

Når jeg kommer tilbake til Aulestad igjæn, vil jeg på mine gamle dage begynne å skrive digte igjæn. Og dette fører mig hen til Dem: hvorfor, ja, hvorfor i al verden skriver ikke De digte? Jeg gad vite, om De ikke kunde i *sit slags* skrive de beste, som nu kan skrives?

Det er *min* mening om Dem.

Jeg har en gammel vän i K.havn, nylig tilbake fra Amerika. Jeg skyller ham i min utvikling i den bestemmende tid mere æn alle andre tilsammen; det er Clemens Petersen. Kan De finne ut, hvordan De kan få tag i ham og være god med ham? Hvis han ikke har altfor meget ændret sig (jeg kan jo ikke vite det), I så vil I to bli gode venner. Lad ham læse Gyda m. m. - og hør, hvad han siger! Han bor Øehlenschlägersgate 32. (Kjøbenhavn W.) Hils nu Deres tette man. Hils alt, som De ælsker fra mig, som ælsker Dem. Karoline siger det samme.

Deres

Bjørnson.

Tak for hilsenen, gjænnem Auberts!

*

[Brev nr. 667. Fra Karin Michaëlis].

p.t. Randers 25/7 1905.

Den første Gang i mit Liv en Bid Filosofi gik op for mig, var forleden, da jeg i Louis Lambert læste at *Ønsket* om en Ting *er*, Handlingen, den virkelige Handling kun Reaktionen. Den Sandhed passede saa godt til min Natur, der saa udmærket forstaar, at længes og hige og ville - og idag har jeg bedrevet Sandheden, *jeg har været paa Aulestad* i alle mine Tanker, i hele mit Væsen, jeg har været der stormende, jeg har omfavnet paa vild og upassende Maade de to Mennesker, som for mig ikke kan adskilles. Tænker jeg paa den ene, maa jeg tænke paa den anden med, som jeg ikke kan tænke paa et Menneskes ene Øje uden at se ogsaa det andet for mig. I to kære velsignede Mennesker! Man kan nu flyve af indvendig Glæde, det kan man! Brevet idag, det betød jo ikke alene *Brev*, det betød ikke alene Indbydelse til den *Fest*, som et Besøg vilde være os, det betød, at I to kære, kære, husker os og holder af os og gerne vil se os igen. Jeg ønskede næsten, at Vejret havde været hæsligt, knugende, at jeg selv havde været noget af en Bunke Kedsomhed og Sorg for at komme i liflig Solstemning idet Nu, Konvolutten flænges og Brevet læses. Men Vejret *var* godt, og jeg *var* glad. Er man glad og faar en stor Glæde til, da gaar Blodet over sine Bredder, man beruses og bliver - som jeg har været den Dag i Dag.

Vi kommer ikke, for vi kan ikke komme. Tao siger, han iaar har haft det roligste Arbejdsaar, han nogensinde véd af, og han *vil* gøre sit Arbejde færdig. Jeg siger vel saa det samme, vi er jo altid sammen.

Vi har lejet os en lille Hytte ovre ved Svendborg. Den er saa lille, at vi har bare hver sin Stue, et Køkken som et jævnt Spisebord, et Vaskehus, hvor vores milde og elskværdige og lydløse Pige bor. Foran Huset staar store Træer, igennem dem ser vi Svendborg Sund, Taasinge, Thurø, vi har Musik hele Dagen fra alle Skibe og Sang fra alle Baade. Huset ligger midt i en stor Frugtplantage, bagved er Skoven. Da vi kom blomstrede alle Frugttræerne, nu er de fulde af kluntede Æbler og Pærer - en sær Forvandling, som vi for første Gang har overværet.

Mange, mange Gange, naar det var for lys Nat til at sove - fordi Nattergalene sang højt og streedes (som Katte paa et Tag!) laa jeg og tænkte paa de to, som jeg *vilde* forfølge med Breve og som ingen fik. Om hvad de tænkte! -

Men medens jeg har den største Nemhed ved at skrive til alle Venner og Slægt, blev det ikke til de to. Det jeg *vilde skrive* kunde jeg ikke faa Papiret til at forstaa. Saa skulde der prikkes et bitte Hul og Pennen dyppes ind i selve Hjertet - og saadan noget gør man ikke, naar man ikke er Troldmand og skriver Cyprianus. Jeg véd nemlig, at hvis jeg sagde til de to, hvad jeg tænkte, vilde det lyde alt for overdaadigt, fordi min Holden-af er uden Grænse. Engang, enten var det i Athen eller i Alexandria sad jeg og skrev sex Breve til Aulestad, men ingen af dem var det rette, og saa brækkede jeg Pennen itu og opgav det.

Usigelig gerne vil jeg (*vi*, for Tao elsker Jer som jeg) op til Aulestad engang igen, men jeg vil *først* have skrevet noget som duer. *En* af de Bøger, som jeg er ifærd med, "Konen med de to Mænd" var jeg i Gang med, men har atter lagt den hen, jeg er ikke moden til den. Nu skriver jeg en, der skal hedde "Munken gaar i Enge" - om en lille Pige, der elsker ti Mænd og dog er glansfuld fin og uskyldig. Jeg haaber at Bogen følger sig lidt efter *min* Vilje, men det gale er, at jeg som oftest taber Tøjlerne og kører løbsk.

Jeg har skrevet nogle Digte - et af dem var Tao særdeles glad over og jeg vilde sende det op men helst trykt, det har nu ligget hos Ill. Tidende og jeg mangler Afskrift. Kommer det, sender jeg det og spørger, om det er *saadanne*, jeg skal skrive.

Jeg synes, jeg har oplevet saameget forunderligt og hørt saameget forunderligt, at jeg længes efter at rigtig tale og fortælle for de kære paa Aulestad. - Det har været os en *Sorg*, at vi ikke fik Dem at se i København i vort lille Hjem, der er saa kønt, fordi det bebos af Mennesker, der elsker det. Vi vilde have kælet for vore Gæster, *jeg tror*, vi kunde have lavet det saa hyggeligt - men naar De var i Byen, var jo vi borte. Vi har maatte[t] flyve til og fra Randers i det sidste Aar, dels har Far været syg hele Tiden, dels er af den Grund en Broder fra Afrika, en Søster fra Amerika og nu igen en Søster fra Amerika kommen paa Besøg. Far og Mor er for os Børn blevet, hvad ellers Børnebørn plejer at være for Bedsteforældre, det, der skal *forgudes*. Ingen Skygge af Sorg maa naa dem, de lever - Fars Sygdom undtagen - en ideel Tilværelse, som vist desværre ikke mange Forældre kender til. Det er saa fornøjeligt for os, naar vi kommer her fra vore smaa Stuer til deres store, høje Værelser, til deres dejlige Have, hvor de flager og illuminerer for Børnene og *hvor Børnene gaar og pusler om dem, som var de skøre uvirkelige Væsner*. Paa det Punkt tror jeg vi Børn er naaet Højden. [...]

- Gerne, gerne vilde jeg se *Norge* iaar. Det frie Land! som endelig satte igennem, hvad vist hver Mand hemmeligt ønskede. Vi danske kender jo ikke til Patriotisme - ikke vi unge, som ikke oplevede Krigen, men vi bliver varme og tænker med, naar sligt skeer.

[...]

Vær bægge kærligt hilset fra os, og tro og vid at vi rentudsagt *elsker* jer.

Og hvis vi maa komme en anden Gang, saa kommer vi. Det er vidunderligt at have noget saadant til Gode. Jeg kan ikke skrive et Digt om Aulestad - men jeg tænker ti, og de gør mig Glæde.

Eders

Karin Michaëlis.

*

[Brev nr. 686. Til Karin og Sophus Michaëlis].

Aulestad [2/1 1906].

Vore ælskelige venner udi Randers, - jeg må dog engang skrive dere til! Jeg må takke for Karins geneale bog, et unicum i al litteratur, ti hvad er den forskrekne Visage merveillé mot den?

Men da jeg bad om: ikke flere blomstersjæle, så lo De godt av mig; for her er den største av dem allesammen.

For en stor dyp sanhed her ligger under! Som jeg kjæenner mig i slægt med denne følelsernes vagabondage! Som den har rørt sig i mig til siste dag! Og for en frodighed og vældig kunstnertålmod her igjæn! Men de fleste forstår den da vel ikke?

Har mester Sofus intet udgit til jul?

Jeg sitter her syk (bronchitis) og gammel i mange stykker.

Jeg skriver også - stille, vejet i poetisk høstluft under bortdragende svaler.

Her er slæde-føre, og jeg har to nye, store hæster og to slæder, og jule-gjæsterne kjører lange ture med klingende bjælder hver dag. Gid I var blant dem! I skulde sét en norsk vinter! Det var tillæg til eders fantasi.

Karoline har takket for den ægyptiske fantasi i farver? ja, overfor dere må vi to gamle bare takke, takke, takke.

Eders

Bjørnst. Bjørnson.

*

[Brev nr. 694. Fra *Karin Michaëlis*].

Hestehaven, Svendborg 3/7 1906.

Det er saa ubegribeligt, at I to Mennesker kan holde saameget af os - men det er saa dejligt.

Tak for alle de kærlige Tanker, der kommer ned fra Aulestad, baade i Storm og Stille. Tak for den Kærlighed, der er i Eders Øjne, naar vi sees, og for den Kærlighed, der er i Eders Ord og Væsen ... Tak for det allesammen.

Jeg holder saadan af Jer, at jeg synes, jeg kunde sidde et helt Liv og putte mig ind til Jer og tale og tie og græde og le med Jer, og helst aldrig gaa bort.

[...]

Nu skriver vi. Tao paa de to Skuespil, som han er altfor *finffølede* eller *vigtig* til at ville indlevere til noget Teater. De bliver trykt i Sommer, og kommer til Aulestad før os. Jeg arbejder paa fire forskellige Bøger, hvoraf den ene vist bliver god.

Arbejdet er en Velsignelse, men undertiden ligger det over Skuldrene som et tungt, tungt Aag.

Jeg synes, at Tao er den største Digter af os to, derfor kommer det mest an paa hans Arbejde, at det faar ro til at *modnes* og blive saa ypperligt det kan - men derfor maa Jeg, / *misforstaar mig jo ikke*, bestandig producere. Og dette har atter til Følge, at mine *bedste* Ideer bliver gemt til bedre Tider, til der engang bliver Raad til at holde Hvil.

Hvis Tao skulde stræbe for Brødet, gik han itu, tørrede han ud. Jeg kan taale det, og jeg er frodig nok dertil - men jeg ved selv saa inderlig godt, at mit Arbejde ikke bliver saa godt som det burde.

Og det var mig en Samvittighedspine, da De, den Aften oppe hos os, saa *sandt* sagde, at man skulde skære alt bort, selvom det ellers var godt, naar det ikke passede i Arbejdets Plan.

Dette er et Skriftemaal som jeg gør mine to ædleste og kæreste Venner.

Og der kan jo komme den Dag i Livet, hvor jeg faar udrettet, hvad jeg haaber paa.

Jeg vilde saageme skrive det, som Ellen Key venter af mig: Ægteskabets Roman uden Utroskab. Og saa Bogen om "Konen med de to Mænd". Det bliver den *bedste* og derfor den mest værdige til I to. Alt andet bliver kun Gennemgangsbøger.

Nej, saa var der ogsaa en, der brænder mig, om de arme Hustruer over 45⁶. Det er Tragedien, som vist ingen undgaar. Og dertil samler jeg Stof, som Bien samler Honning.

Der er en Bog, jeg læser i Sommer, det er Maeterlincks "Abeilles". Det bliver nok til, at jeg *oversætter den*⁷. Den *vrimler af de guddommeligste Træk af Biernes Liv*, og er baaret af en egen fin, dirrende Poesi, skønt Forfatteren aabenbart har prøvet at være ganske nøgtern. Jeg nyder den.

Nu er Klokken syv, og vi skal paa Vandet i vor lille Baad og spise til Aften, efter en lang god Arbejdsdag - og en Dag med Brev fra Aulestad.

Aah, den Aften hos Nansens, da jeg saa Jer! - Men alligevel, det var, som om der ikke var gaaet en Uge siden Aulestaddagene ... ikke en Uge.

Jeg véd ikke, hvornaar Aarene har mærket I to evigunge og evigstraalende Mennesker, men i den Tid, der laa imellem Aulestad og nu, havde den - *det véd jeg* - kun lagt Ungdom

⁶ Det der i 1910 blev til "Den farlige alder".

⁷ Det blev ikke til nogen oversættelse af denne bog (Maurice Maeterlinck, "La Vie de Abeilles") fra KM's hånd. En oversættelse kom på det danske marked i 1916 udført af Chr. Rimestad. Til gengæld brugte KM en del af sin nyerhvervede viden om biernes dagligdag som løst strøet kolorit i romanen "Betty Rosa".

til. Enten det nu kom af Italiensfarten eller af andre Ting - og saadan bør det ogsaa være. Man maa blive langsommere i Gang og Tale, men lige hurtig i Blik og Tanke. Og det bliver det høje Par deroppe, de kan ikke ældes ... ikke som man ældes nede i vore smaa Byer, hvor det hør sig til for Bedsteforældre at sidde hen som Bylter med Gigt og Jammer fra Top til Taa.

Derved kommer jeg til at tænke paa Ibsen og paa de Breve, som nylig blev offentliggjort⁸. Jeg ved i Hast ikke noget, der har saaret i mig mere paa mit Køns Vegne end at en Kvinde har kunnet gøre sligt.

Enten maa Forholdet have betydet noget, meget, for hende, og saa giver hun det ikke til allemands Pris, eller, det har for hende været et Sommerminde, et Ungpigesværmeri, og saa skylder hun sandelig Fru Ibsen saameget Hensyn *ikke* at lade hende blive trukket frem, som enhver uundgaaeligt vil gøre det efter Læsningen af de Breve. Den Uvarsomhed, der hersker paa Brevomraadet er et Tegn, der ikke taler til Gode for vor Tid - jeg forstaar den ikke.

Ellers er min Moral skrækkelig lav. Jeg stjæler Moreller, som en Solsort, klatrer i Træer efter dem som en femtenaarig, gaar i Skumringen paa Jordbærran og spiser dem med Sand og Blomst og det hele. Tao kunde ikke tænke sig at røre en fremmed Mands Moreller, men naar "Kvinden" byder ham dem, smager de saa godt, som om det var hans egne.

Lev nu vel deroppe og hils alle fra os [...]

Jeg kysser Jer begge to paa Haand og Mund og elsker Jer med hver Dag højere. Tao skriver en af Dagene, og det bliver ikke saadan et Ruskomsnuskbrev. Men jeg mangler nu engang alt, hvad der hedder Form - desværre, og sætte et Brev paa Stylder kan jeg knap i en Bog, slet ikke til to levende Mennesker, som jeg ærer og elsker.

Eders egen

Karin Michaëlis

Jeg haaber ikke, I tog os ilde op, vi den Aften bad Witzanskys med⁹. Men det gik saadan, at Agnes (Fru W.) sagde: Jeg *vil* med, jeg vil se den Mand, som jeg skylder mest, og som jeg forstaar bedst. Jeg vil . . . Og saa sagde jeg: Ja naar du vil, saa vil du, og derved er ikke noget at gøre. Og sød er hun. Og prægtig er han.

*

[Brev nr. 706. Fra Karin Michaëlis].

⁸ Nogle breve offentliggjort via Georg Brandes i 1906, men forfattet af Emilie Bardach en snes år tidligere. EB var et kort kvindeligt bekendtskab af Henrik Ibsen. Forholdet har betaget mange – senest her i 2006 er kommet en roman på norsk om emnet: Atle Næss, "Sensommer – en roman om Emilie Bardach". Det interessante i denne sag for folk med interesse for Karin Michaëlis er ikke brevenes eventuelle frivole natur, men at Henrik Ibsen skabte mange af sine scenefigurer på baggrund af levende mennesker – jf. debatten om både "Hjertets Vagabond" og "Barnet" i forbindelse med brug af levende modeller for et forfatterskab. Henrik Ibsen er et nyttigt vidne i sådanne sager.

⁹ Harald og Agnes Witzansky. Henholdsvis redaktør af "København" og veninde til KM.

N. Søgade 41, Kbh. 13/11 1906.

Min kære, kære Ven!

Der er gaaet en lang Tid nu, siden "Mary" kom ned fra Norge, og siden den fuldbyrdede sit Under i min Sjæl - og endnu har jeg ikke takket. Hvorfor? Jeg ved det ikke. Ved det simpelthen ikke. Mange underlige Ting foregik omkring os. Vi var Gæster paa Løveapoteket i et af de faa Hjem hernede, hvor der regnes med Millioner. Vi var tilstede medens Hjemmet indadtil sank i Grus. En betroet Mand havde misbrugt sin Stilling, havde under uredelige Paaskud lokket den gamle Enke til at skrive paa Papirer - Veksler, og en Dag ramlede det Hele.

Bankerne var gode, og Forretningen gaar sin videre Gang, men den kære Morlil, som før havde Raadighed over, hvad hun pegede paa, gaar nu rundt og tør knap unde sig Brødet.

Midt i disse seks grænseløs nedknugende Uger kom "Mary". *Livet* kom. Det dejlige og levende Liv. Først læste jeg Bogen paa min iltre Facon med ét Smil og én Taare - i saadan en Hast, pustede saa ud og vandrede den langsomt, langsomt igennem. For hvert Blad, jeg drejede gik der en lille Bedrøvelse igennem mig, som om noget var forbi, men det nye Blad, jeg kom til, kaldte straks saa velsignet stærkt paa Glæden i mig, at jeg - trods Langsomheden - var under samme højstemte og højtidelige Magtstjaalethed, som første Gang. Da saa Bogen var forbi ----

Da saa Bogen var forbi og lukket, spaserede alle Menneskene ud af de hvide Blade og ind i mit Hjerte, hvor de nu bygger sig et Hjem, som de slet ikke synes at ville forlade. Det er maaske derfor, jeg ikke har skrevet. Jeg har maaske - under Paavirkning af al den Literaturtale, der føres i Danmark - villet vente, til jeg fik "Personerne paa Afstand". Men de kommer bare *aldrig* paa Afstand. De er nærgaaende, er de. De vimser om inde i mig, allerbedst som jeg beder om Fred, for nu vil jeg arbejde. Og det værste er, at jeg ser, de har Ret og siger hver Gang: - Jeres Vilje ske.

Alt det smukke og varme og beundrende, der er sagt hernede i *Bladene*, det betyder ikke i mindste Maade, hvad Folk *tænker* om den Bog. For det er kun saadanne Ord, som Anmeldere passer sammen paa stilistisk Facon. Nej, Folk (Kvinder, mener jeg) drøfter "Mary" med et stille Frimurersmil. Folk bliver Venner paa det, at de har Fællesminder om Mary, Alice og Fru Dawes. Hvad Mænd tænker, ved jeg ikke, for der er saa faa Mænd, der er værdige til at forstaa det gode og det inderste i Kvinder.

Nu Mary selv. Hun oprører mig. Jeg siger hende imod, jeg kunde skrige hende imod. Hun spreder Fortræd, hvor hun kommer - og dog ligger jeg hende for Fode, fordi hun har Skønhedens Ret og Troen paa sig selv. Men jeg tænker jo: *Det Ægteskab* gaar skidt, før eller silde. Hun lærer aldrig at *give*, hun lærer aldrig i god Forstand at "slaa af".

Men Alice - ja det er Livets Gang, det er Sorgens Ret. Men Fru Dawes - elskelige Fru Dawes, hun er en hel Bibel af Godhed, og jeg tror, en saadan Kvindetegning gør uhyre Gavn. Man kan ikke komme udenom hende, hun er Kærligheden, der forbinder og læger, hun er en Sol, der aldrig gaar ned.

De maa godt smile og ryste paa Hovedet og kalde mig et uforbøderligt Vrøvl, det er jeg - men det er lidt Deres egen Skyld, De har forkælet mig, og saa bliver jeg pludrevom.

Vi kom hjem midt i October, der laa et Brev fra min Søster i New York, hun havde været syg. Mere skulde der ikke til. Jeg fik hvad man kalder et Hjertechoc, og Lægen sagde, der var slidt paa det Hjerte, og jeg blev proppet med Digitalis, som ogsaa snart stablede mig op igen. Saa fandt jeg paa, atter at læse en vis bog og paa Ære, om den ikke bragte Blodet i Omløb og virkede som en hel Mai Maaned.

Hav Tak og hav Tak igen.

Sommeren bragte mig saa den uventede Glæde, at Taos to Skuespil blev færdige. At jeg elsker dem er vel ikke saa mærkeligt. Men ikke blot, at de blev færdige. De var et sjæleligt Tøbrudd for ham. Han, der aldrig har kunnet befri sig ved at *talé* om det, der fyldte Sindet (digterisk) blev som forvandlet. Nu fortæller han om alle sine Planer, de smaa Træk og de store, jeg føler det som engang, vi kørte fra Dresden og saa ude i Bjergene den ene Kilde risle ned efter den anden, medens Solen skinnede. Solen skinner *inde* i ham. Og han er nu saa flittig og optaget af nyt. Sammen skal vi skrive en Eventyrkomedie, Herman Bang har bedt mig lave til Kasino. -- Og nu dages det ogsaa paa den Maade, at jeg *tør* give mig den store Ro til det store Arbejde Bogen om "Konen med de to Mænd" - Deres Bog. Jeg ved saa trøstigt, at den Bog vil De blive glad for. En Del, en hel Episode, er alt færdig (flere Aar har jeg jo arbejdet derpaa), og nu klares Stoffet for mig. Min eneste Betænkelighed er nu den: Kan der i en roman være for stort Stof, for meget? Har man Lov i *én* roman at gyde f. Ex. *tre* vældige Handlinger? Har man Lov at lade ét Menneske opleve saameget, at der kunde gøres tre afsluttede Romaner deraf?

Emnet er saa mageløst - fra først til sidst. Hvis jeg var religiøs, hvad jeg ikke er og aldrig kan blive, vilde jeg gaa i Kirke hver Dag og bede om *Styrke* til at skrive denne ene - *eneste* - Bog, der skal være med Tiden Stenen paa min Grav.

Hils nu Husfruen paa Aulestad og sig hende, at naar jeg lægger Hovedet ned mod min Skulder, kan jeg endnu saa præcist føle, hvor det var, hun kyssede mig. Brevet er jo til Dem bægge, selvom det er stilet til den Ene.

Erlings Komme anmeldtes i et Blad idag. Gad vide, om han rejser over Danmark, og vi sees.

Der var en Ting, som jeg gerne vilde bede om, hvis det ikke var ubeskedent: Et Billede af Deres Hustru. Jeg skal gaa rundt og søge til jeg finder en ligesaa dejlig gammel Ramme, som den en Ven gav mig til Deres.

Og saa var der slet ikke mere - uden det, at jeg vist ikke har faaet sagt med forstaaelige Ord en eneste Smule af det, jeg *følte* ved "Mary".

Kærlig Hilsen

Deres egen

Karin Michaëlis.

*

[Brev nr. 707. Til Karin og Sophus Michaëlis].

Aulestad 16/[11] 1906.

Kjære vore venner,

når jeg får brev fra Dem, søte fru Karin, og jeg sitter og læser, så er det, som De kysser mig, og det første jeg så gør, er å bære den fine håndskrift in til Karoline, så De også kan kysse henne. Idag ligger sneen så skjær og lokkende, som Deres fineste fantasi, og det er vist til og med et forbund mellem dem, så nu kommer dere ganske vist og ganske fort! - Tak for hvert godt ord om Mary, som jeg elsker, elsker - ikke for hennes dyders skyll; men for hennes skjønheds skyll og for hendes egen, motige gang gjennom livet. Jeg synes jeg i henne har utvidet det, vi skal elske, - lagt mere in, som er det værdt. Jeg er kraftig uenig med Dem deri, at disse to ærlige, dypt ælskende, ikke skal bli lykkelige sammen. Hennes forkjælede egenvillie og selvbeundring får ved ham ingen knæk, men sikker glad sejlas, og da går det henrivende! - Hun er jo i intet blet underkjændt av ham, bare reddet fra å dø. Hvorfor skulde hun så ikke kunne fortsætte og blive lykkelig med sin redningsman? Har De lagt mærke til, at det er første gang i litteraturen hos os, at en man udav sin kjærlighed redder en kvinne fra andres hårde dom og fra sin egen? Mænnene er også oprørte; det er bare kvinnen, som udav sin kærlighed skal redde en man. Det er så selvfølgeligt. Men det andet skaber - uoverstigelige vanskeligheder! - Jeg har hat megen ærgrelse, især derved, at menneskene forstår bare hele mennesker, dem med én tone i; de forstår ikke blandingsnaturerne, ikke de ti-tonede. Jo, når der lægges an på å vise, grelt, brutalt, to og flere naturer i samme mennesker, således som hos Russerne, da er de med. Men dem, der inne i det stille handler forskjællig udav forskjellige impulser, mistænker de for motsigelser, som ikke kan rummes i et vilje-apparat. Jeg mener, det er en til det ytterste vel gjennomtænkt karakter og skjæbne, jeg her har lagt frem. Altsammen for å lære kvinnen mot til at trodse "hunderejsen", og mannen mot til å hjelpe den ulykkelige kvinne. Men det er ikke gjort i prækeform. Det er en rask handling, som jeg har plukket ut av livet. Hove[d]typen lever like ved.

Deres bog, min søte vän, er så pussig derved, at De lar os bare se vrangen, hele vejen bare vrangen; resten, det rigtige, det skal vi slutte os till! - Og Deres mans *revolutionsdrama*¹⁰ er mig for *accademisk*; på de to-tre punkter der dramaet virkelig bevæges av livsånderne, er det lige til sublimt. - Kom nu og bli her hos os, så skal vi tale meget om det.

Eders

Bjørnst. Bjørnson.

¹⁰ SM, "Revolutionsbryllup", Gyldendalske Boghandel, 1906.

Jeg glæder mig til hende med de to mænd! For guds skyld: begrund dybt i hans natur, at han blir borte uden livs-tægn. Derpå beror *altsammen*.

De har særegne vilkår for å forstå overgangs-hastigheden i det norske sinn, således som den repræsenteres i Mary. Nej lad mig slutte!

Erling kommer hjem om nogle dager. Karoline ejer ikke portræt av sig. - Hvorfor kan De ikke dele Deres roman i *tre bøker*?

*

[Brev nr. 714. Fra Karin Michaëlis].

N. Søgade 41, [Kbh.] 25/5 1907.

Kæreste Venner, jeg ejer og har!

Der er ikke andre Tanker i mit Hoved end den ene, at de kære, kære Venner paa Aulestad har det ondt og er bedrøvede. Og ligeså lidt jeg med mine Hænder og min Vilje kunde hjælpe, hvis jeg var deroppe, ligesaa lidt kan Ordene hervedfra gøre det. Men jeg maa skrive, fordi jeg ikke kan lade det være. Det kommer undertiden saadan, og man kan ikke snakke sig fra det ved at sige: - Hvad tror du de bryder sig om Brev, de har andet at tage Vare! Jeg maa skrive, for jeg kan ikke lade være. Og det er netop saa usselt, at naar et Fjeld skrider og mange Mennesker gaar til og mister Liv eller al Ejendom, saa gør det ondt et eneste Øjeblik, saa er det forbi - men naar det gælder dem man elsker, saa vrider det sig ind i Hjertet, selvom det er noget, der kan udbedres og kommes over.

Bjørnstjerne Bjørnson kan holde af et helt Land af Masserne i Landet - jeg bare af de enkelte, maaske mange enkelte, men *kun* de enkelte. Og nu gælder det altsaa dem, to af de kæreste enkelte, to der har gjort Livet rigere for mig, nu har de det ondt Jeg ser Jer gaa rundt saa stille, saa forpinte og se ud over Ødelæggelsen, og ikke kan I forstaa, at det skulde ske for *Jer* at det ikke kunde vente til Efterkomrnernes Tid, eller er det kun mig, der tænker saa egenkærligt ...

Aah, jeg husker den Dag Erling kom ind, saa snavset, saa jeg troede, han var kun en Gris, og han fortalte, at oppe ved Dæmningen var der noget galt, saa han havde stoppet sig selv i et Hul for at standse Vandet og den store Sø deroppe, som skulde være god og gavmild og bringe Glæde og Rigdom ned i Dalen Hvad havde det gjort altsammen for *tredve Aar siden? men nu! Med Aarene kommer man til at elske sin Jord saadan som [man] forhen elskede kun de levende Væsener*. Jeg ved det jo fra Far og Mor, jeg føler det jo paa mig selv, at den Jord, man ejer, hvor det gror, hvor Aaret viser sig, den bliver ét med Hjertet, og saa "Mønsterbruget" Aulestad.

Det er, som jeg ser det Vand styrte og styrte og ikke ville standse, det bliver ved, nu ligesom Sommeren var kommen. Synd er det, Synd...

Vi gaar hernede og tænker paa om Skæbnen har glemt os, eller om den blot pønser paa det belejlige Øjeblik til at styrte sig over os vi har det for godt. Det er saadan, at selv de

Dage, vi ønsker Sol, bliver det Sol, og Regnen kommer, naar vi har Brug for den. Min største Sorg har i dette Aar været Længsel efter Aulestad. D. v. s. smaa andre Bekymringer kommer og gaar, heftige som Tandpine, men denne - lille eller store - har selv i de lykkeligste Stunder gnavet. Jeg sagde en Dag til Tao: "Dengang jeg var Barn hørte jeg saameget om "Synd mod den Helligaand", jeg forstod det ikke, men det gjorde saa bævende ondt at høre de Ord, og saadan gør det ondt i mig hvergang jeg tænker paa Aulestad, det Sted i Verden, vi to har befundet os bedst, og hvor vi dog bliver borte fra" - saadan omtrent sagde jeg, og Tao svarede: Kære Trolde, vi kan jo rejse derop naarsomhelst! Jeg: naar? Han: - Ligesaa saare vi faar Tid! -

Naa, og der er vist i Danmark ikke tyve Mennesker, hvis Tid i den Grad er deres egen som vor. Og vi kan rejse, naar vi vil og hvor vi vil, ingen Børn, ingen Pligter, ingen Pengebesvær hindrer os. Dog kommer vi jo altsaa ikke, siden vi ikke er kommen. Det er uforsvarligt mod os selv, og jeg begriber, hvis I siger om os: Værre Floskelmagere findes ikke, de har alt i Munden, intet i Gerningen. Men det siger I ikke, for inderst inde, der lever Tankerne, gaar deres stille Veje, der møder de saa ofte vore, og disse lydløse Møder binder os saa fast, saa fast til hverandre....

I Juni og Juli skal Tao og jeg for første Gang prøve et Samarbejde, en Eventyrkomedie til "Kasino" til 2den Juledag. Vi har valgt Emnet (der foreløbig er en Hemmelighed) Rolf Blaaskæg, men vi afslutter Eventyret med at den sidste Kone elsker Manden og hellere vil dø for hans Haand end befries - saa ender alt lykkeligt. Nu vil det jo vise sig, om vi kan, saa forskellige vi er, det bliver i hvert Fald Tao, som kommer til at lave Ramme og alt det ydre, min Del bliver nok kun at putte Indfald i. Vi rejser over til vort lille ny Sommerhjem "Torelore" paa Thurø (pr. Svendborg) nu paa Torsdag. Jeg havde egentlig glædet mig til at pusle i Haven og bruge alle de Kræfter, jeg ejer, men saa kom jo Blaaskæg, og han tager nok alle Døgnet 24 Timer. Der bliver saa pænt derovre, alle Vinduer og Døre grønne og gule Gardiner og gule Vægge, og grønne Fyrretræsmøbler og mange Billeder paa Væggene, og Sundet, Svendborgsund foran Vinduerne og Bregningeskoven overfor.

Kunde jeg slaa en stor Glemselskaabe om Jer, saa I ikke mere vidste noget om den sprængte Dæmning og de ødelagte Marker, og føre Jer over til den lille Hytte.... hvor skulde jeg kæle for Jer og pludre og vise frem...

Jeg kender ingen, jeg kan gaa hen og spørge, hvad der er sket og hvordan, og faa et tydeligt Svar. I "Politiken" staar det eneste, jeg ved - er det overdrevet, er det ikke saa slemt som Virkeligheden??

I er saa bedrøvede, det kan slet ikke nytte, jeg snakker videre, bagved det altsammen er det nedstyrtende Vand og det dejlige Aulestad, Dalen og Skrænterne, de yndige Veje, Bækkene, Vandfaldene ...

Senere, naar jeg paa en eller anden Vis ved mere, skriver jeg igen - I skal selvfølgelig ikke tænke paa at svare. Dette er blot Tegn, Hastværkstegn, paa, at vi tænker paa Jer med al den Kærlighed, I har lært os at føle, I to, elskede og elskelige, Venner.

Hilsen til Erling og Bjørn og hvem der er ellers hjemme, jeg synes, jeg kender de "Drenge" som om vi var vokset op sammen.

Naar Tao siger "Aulestad" kommer der et varmt Udtryk i hans Øjne, der meget bedre end Ord fortæller, hvor ogsaa han elsker Eder .

Kys og Hilsen fra

Karin Michaëlis.

*

[Brev nr. 719. Til Karin Michaëlis]

Brevkort. Aulestad 17/10 1907.

Jeg har idag bare tid til et brevkort ; men på dette åbne brevkort vil jeg sige, efter (sammen med Karoline) å ha læst " Over al forstand", at De er større æn dem allesammen. De hænter fra dypere brønd, og Deres spand er det rikeste. Dels kommer det av, hvem De er, men dels også av, hvem De lever nærmest in til.

Deres

Bjørnst. Bjørnson.

Vi er hjemme hele vinteren.

*

[Brev nr. 726. Fra Sophus Michaëlis]

N. Søgade 41, Kbh. 23/1 1908.

Kære, elskede Mester.

Hjertelig Tak for Brevkortet i Dag. Det kom som en Solstraale fra den evige Stad og fra Mennesket, det største og det ædleste, vi kender. Jeg forstod af Deres Hilsen, at De har set et Overfald paa mig i "Politiken". Jeg vovede at sige min sande Mening om Holger Drachmann. Jeg *kunde* ikke lade være. Jeg blev saa stærkt bevæget ved at høre, han var død. Og megen gammel Smerte brød op. Minder om Fornedrelse [og] Uværdighed. Sorg over Troløshed og Hulhed, over Svulst og Forløjethed i denne Natur med den oprindelig saa store og herlige Sangergave. Jeg var ikke hjemme, da han fejredes paa Raadhuset; men hvor led vi ikke ved at høre, at hans Festtales eneste Pointe var en fad Kompliment til Københavnerindens Bag! Jeg tænkte paa Udlandets store Skikkelser i en lignende Situation - paa Victor Hugo og paa Dem - kunde det tænkes, at han eller De havde holdt en saadan Tale til sit Folk?

Jeg skrev da min Nekrolog, ikke ud af det forsigtige Princip: De mortuis nil nisi bene. Hvad skal dette Hykleri og denne panegyriske Løgnagtighed til overfor de Døde? Døden kan dog ikke udlette Mindet om det Liv, der er levet, Døden kan ikke *kanonisere*, thi saa var vi

jo alle sikre paa at blive Helgener og kunde tage os Livets Ansvar let. Er det gamle Ord ikke sandere : *ét véd jeg, som aldrig dør - Dommen over død Mand*. Men jeg skulde jo ikke sidde til Doms, jeg skrev kun ud af mit oprigtige og bevægede Sind, hvad jeg følte og hvad jeg skønnede. Jeg lod Karin læse det - hun fandt det godt og sandt og sagde, jeg ikke skulde rette en Linie deri, For at De helt kan dømme derom, sender jeg Dem Bladet. Min Artikel blevet Par Dage efter "paatalt" i "Politiken" som bestilt Nedrakning, derefter som Trampen paa Drachmanns Gravsten, derefter som Smuds og Skam og nu til- sidst som en "Skarnsprøjte". Hvilket Hykleri! Her i denne By, hvor Sladdereren trives som intet andet Sted, hvor selv Drachmanns saakaldte "Venner" og "Nærmeste" ikke undser sig for privat at kolportere de mest haarrejsende Skandaler fra hans senere " utilregnelige" Aar, her maa der officielt ikke siges et sandfærdigt Ord - hans Navn skal holdes helligt, han er sakrosankt, han skal overleveres til Eftertiden ikke blot som den store Digter, men ogsaa som en Helt, en Martyr, der led under sit usle lille Lands Smaalighed. Han skal være Nationalhelt, Nationen selv - det bliver til en hel Drachmann-Chauvinisme.

Og det sørgeligste er dette, at selv denne Kanonisering for "Politiken " ikke er andet end Sensation og Politik. Det er glemt, at "Politiken" i mangfoldige Aar kun havde Tavshed eller Haan til Drachmann, da han var Brandes-Fjende. Nu kan der igen slaas Propaganda af ham, dagligt Sensationsstof af hans Ligfærd¹¹, falsk Indignation og løgnagtig Snigkamp imod Witzansky og "København". Han skal rammes igennem sine Venner. Ifjor var "Skarnsprøjten" rettet mod Herman Bang, nu er den det imod mig.

Jeg tager mig det ikke nær. Jeg er mig ingen Brøde bevidst. Hvad jeg skrev, det skrev jeg. Og nu i Dag kommer Deres Hilsen og gør mig saa vidunderlig glad. Jeg kan ikke sige Dem, hvad det betyder for Karin og mig, at vi véd, De er til og nu og da tænker paa os. Deres og Deres Hustrus Venskab styrker os som intet andet. Det lille Besøg, De gav hende, da hun laa syg, gjorde hende lykkelig for mange Dage. Nu er min herlige lille Karin saa rask, som hun ikke har været længe, frisk og frejdig og frodig - igen af alle Kræfter inde i sine Ideer og sine Arbejder. Vi lever sammen i skøn og tæt Harmoni, vi behøver blot at tænke paa Dem for at føle os styrkede og glade. Solen fra Deres Hjerter naaer os jo, hvor vi saa er henne i Verden.

Hvor det glæder os, at De igen er vel - De arbejder, De fører Deres Kamp, Deres Kampe, og De faar Tid og Kraft til at kæmpe for de undertrykte og de misbrugte - selv for vore Postbude slaar De et Slag - vi andre føler os skamfulde, naar vi ser alt, hvad De evner og orker, men De giver os Eksemplet og Sporen, og vi velsigner Dem derfor.

De kærligste Hilsener til Dem og Deres dyrebare Hustru fra Karin og

Deres inderligt taknemlige

Sophus Michaëlis.

*

¹¹ Holger Drachmanns død og begravelse er en af de bedst beskrevne "ligfærd" i dansk litteratur. Interesserede i dette lidt bizarre projekt kan finde alle detaljer i "Digterkongens Gravfærd" udgivet af Skagens Museum i 1988. Der er tale om en faksimile af museets oprindelig scrapbog om begivenheden, der strakte sig over hele 13 dage i perioden 14. – 26. januar 1908.

[Brev nr. 732. Fra Karin Michaëlis].

N. Søgade 41, [Kbh.] 12/4 1908.

Mine kære to Venner!

Saadan gaar det Nu havde jeg længe, længe glædet mig til at sende "Betty Rosa ", som for mig betød saa meget, og jeg havde haabet, den betegnede et Fremskridt. Næppe er Bogen sendt og altsaa udkommen, før jeg fra mange Sider hører, den er saa fuld af store Fejl, at det er rent gruligt. Og det værste er, at *nu* kan jeg godt selv se Fejlene - og derfor skammer jeg mig for de to Venner, som kun burde haft det aller-allerbedste, jeg i mit Liv formaaede at yde.

Men selvom de to Venner efter Læsningen ryster paa Hovedet og siger: Det var en Skuffelse! saa beder jeg Eder tro mig, at medens jeg skrev, var jeg som en hel Komet af Ild og Fart, og jeg mente selv, det var et Arbejde, en Ydelse, der duede.

Til Sommer skal sidste Halvdel (derfra, hvor Betty Rosa bor paa Kvisten) blive et *Drama*, og saa tænker jeg, der kommer større Helhed derover.

Fortæl mig, om ikke der i denne Halvdel er noget, som er godt. Jeg trænger til nogle gode Ord - jeg labber dem i mig som Katten, der lister sig til Flødepotten.

At jeg ikke skrev Brev i al den Tid, skyldes først Reconvalescensens Sløvhed og saa Arbejdets Ivrighed. Jeg blev nærig som en Gnier med Tid og Kraft. Aamen ellers har Vinteren været saa vidunderdejlig. Aldrig har jeg følt mig saa straaleglad og frisk og ovenud spillende kaad. Tao sagde tilsidst, der var slet ikke Plads i Stuerne til al min Vildskab.

Naar er "Vinterrejsen" forbi? Jeg haaber paa, at de to hvide Trækfugle, der er mig saa uadskilleligt lige kære, kommer herigennem, inden vi gaar til vor lille Sommerø. Det Besøg paa Kliniken gjorde mig en Verden af Glæde, men, aah, vi har jo da saameget at tale sammen om, og det blev der ingen Tid til.

Jeg har saamænd nylig underskrevet Kontrakt om at lave en Eventyrkomedie til "Casino" - (og har hele Udkastet færdigt) for den Tao og jeg skulde lave, skrev jo Tao alene¹² og meget bedre, end jeg kunde have gjort det - men min bliver mere naiv og mere fuld af det, *der for Barnet er Eventyr. Det er saa kedeligt, at jeg aldrig kan lave noget med en dybere Mening i, mit bliver bestandig saa plat ud af Landevejen og uden Tanker, men jeg kan jo ikke gøre mig klogere eller mere spidsfindig end jeg er.*

Er der Sol i Rom? Vi har her haft saadanne Bunker af Sol, at vi næsten har kunnet forsyne fremmede Kloder af vor Overflod - og idag gik vi i Skoven, og den var lige nærved at springe ud for at fornøje os, men den dyede sig af Frygt for Almanaken.

¹² Manuskriptet blev lavet i 1907, men udkom først i 1916: "Den blaa Ridder", Gyldendalske Boghandel. Udgivet i 550 nummererede eksemplarer.

Rom er en dejlig By, men København er dog bedre. Jeg gaar og følger rundt hvert Foraar paa alle de Villaveje og raner til mig hver en Villa, jeg synes om - inden jeg faar den købt for Pengene, jeg har i Maanebanken, er den dog glemt for en ny.

Vi var for en knap Maaned siden til et Karneval hos Nansens, og det var akkurat saa vildt og pragtfuldt, som jeg havde ventet det - aah, De skulde set Betty - som en tyveaarig af Fryd - skønt hun havde aset og maset i en Uge med at omkalfatre det smukke Hjem. Og lille Esther - i spansk Dragt med Haaret højt mod en uhyre Kam. Hun havde smaabitte Hoffer og Værdighed som en lille ung Kvinde, hun var uforglemmelig.

Min Svoger, Joost Dahlerup, er her i denne Tid fra Amerika for at hæve en Arv og for at udgive Bedstefaderens, Admiral D.s Memoirer, der er skrevne i Fyrrerne og senere, men omhandler Tiden fra 1800. De er mere interessante end alle andre Memoirer, og min Tao staar paa Hovedet i dem, der bliver vist fem Bind¹³, meget foregaar i Norge, det er Kultur- og Krigshistorie af Rang. Saa her er Travlhed som i en Kube. Hver har sit og lidt af den andens at tage sig af - og min Broder i Africa er i sine Guldminer *nærved* Maalet, Rigdommen. Det hele er en Hvirvel af Forventning, Spænding og Skuffelse og saa forfra.

Det var om os. Maa jeg nu bede om et ganske lille Brev, der *kun* handler om Herren og Fruen paa Aulestad - et Brev, jeg straks efter Læsningen kan laase inde i Hjertets allerhemmeligste brandfrie Rum.

Tusind kærlige Tanker fra Tao og

Karin Michaëlis.

*

[Brev nr. 733. Til Karin og Sophus Michaëlis].

Corso Umberto 397, Roma 15/4 1908.

Vore kjære venner,

Deres bok, kjære Karin, har vi begge læst. Der er i den bok - frarægnet at disse mennesker, som til mer æn halvdelen er blomster, ikke behager mig - så store skønheder, så fast et anlæg, at den kunde ha været en stor bok, hvis De ikke hadde begået en uforklarlig teknisk fejl: at springe over hovedscenen, den hvorpå alt kom an, og utvilsomt den, hvorav alt er sprunget ut! Jeg vet ikke, at jeg nogensinne har truffet på maken. Det viser, hvor umiddelbart De lever sammen med Deres personer og hvor lystig sorgløst I rejser sammen fremover.

Her var det så meget nødvendiggere at give scenen, voldtægtsnatten, helt ut, omstændelig, som ingen ellers ut av hennes karakter, kan forstå, hvad her foregår. Nok at *han* kunde overmanne henne - skjønt det hadde været mere i stilen, om hun pludselig stod halvnaken ute på gaten og *han* igjæn inne - ; men aldeles ikke, at hun skjøv ham ned. Hvormed?

¹³ Projektet, der havde været undervejs siden 1856, fandt sin formodentlig sin endelige afslutning i 1908 med udgivelsen af et enkelt bind: Hans Birch Dahlerup, "Mit livs begivenheder", Gyldendal, 1908.

Hvorledes? Hele den medlidenhedens magt, som skulde følge hende videre, burde jo være inhøstet i denne scene af hendes unyttige, avmægtige kamp, af hendes fortvivelse, skam, had og sorg. Og den bryr De Dem ikke om! Ja, jeg bare bladet resten. Jeg kunde ikke. Så ondt havde jeg *av Dem*, De store, evige vidunderbarn!

Tænk, å springe over hovedscenen!! Av samme grun tror jeg heller ikke på dramaet, som skal gå frem av dette; ti hovedscenen kan ikke teatret gi, og dermed vil stykket ha samme skjæbne som boken.

Nå, - ævnen er så bugnende rik, at det hele er intet.

Alt annet, De fortæller os, har været innerlig glædeligt. Men vi har intet å fortælle igjæn, uten at vi er gamle og skrøpelige. Vi kommer over Kjøbenhavn midt i juni. Er De der da, så vil vi være i treenigheten en kvæll. Bjørn er her, men nokså søvnløs fremdeles. Han forbereder en oplæsnings-tournée i Tyskland til vinteren. Hjemme på Aulestad er Erling og Tekla uænnelig lykkelige. - Hils innerlig Deres man og lad os ænnelig få se Dere snart.

Bjørnst. Bjørnson.

*

[Brev nr. 742. Til *Karin Michaëlis*].

Aulestad 26/7 1908.

Vor innerlig kjære væn,

av alt vort hjærte: kom!

Vi skjønner jo i det store og hele, hvad det er. Det er neppe vanskelig å skjønne, når vi først vet, at I må fra hverandre.

Bare så meget: når De kommer, skal vi gjøre alt, som står i vor magt for å jævne vejene.

Karolines og min deltagelse og hilsen til Dem og ham.

Deres

B.B.

*

[Brev nr. 743. Til *Karin Michaëlis*]

[efter 26/7 1908].

Min kjære, kjære væn,

for os, som står utenfor, ser det således ut:

Det, som Michaëlis tror, er umuligt, nemlig å stå ene, uten nogen forkjælelse, uten nogen å læsse sig selv av på, er det eneste, som kan gjøre ham til den man, som, bak al hans svakhet, er hans idéal, - er det fordi han har vilkår for å bli det.

Du derimot, du må ha nogen, som er tyst og helt din tiltro værdig i alle dele. Uten det, uten hele, sanne forhold og helst litt på avstan, vokser du ikke, - i alle fall i intet godt. Og du *må* vokse for ikke å gjenta dig selv.

[Resten mangler]